ARH Diss. B-26685

T a r t u R i i k l i k Ü l i k o o l

Üldajaloo Kateeder

T o m m a s o C a m p a n e l l a

j a t e m a " P ä i k e s e r i i k "

Diplomitöö

Inv. nr. 308.

J u t a K u u s k

Tartu 1954

Sissejuhatus.

Utoopiline sotsialism tekkis feodalismi lagunemise ning kapitalismi varasel arengu perioodil, mil eelproletariaadi klassivõitlus oli veel nõrgalt arenenud. Engels iseloomustab aega, mil tekkis utoopiline sotsialism oma teoses "Anti - Dühring" järgmiselt: "Uus tootmisviis oli alles oma tõusva arengu algjärgus, ta oli alles normaalne (õige), antud tingimustes ainuke võimalik tootmisviis. Kuid juba tol ajal sünnitas ta karjuvaid sotsiaalseid hädasid..."[1] Engels rõhutab, et uut kapitalistlikku formatsiooni iseloomustas juba tema sünnihetkest peale klassiline antagonism ja elanikkonna enamuse majanduslik viletsus. See selgitab ka, miks tekkis utoopiline sotsialism kui ühiskondlik-poliitiline vool, mis seda klassilist antagonismi väljendab, Itaalias juba õige varakult. Eelproletariaat oli veel võimetu iseseisvaks poliitiliseks tegevuseks, ta näis olevat kannatav, rõhutud ühiskonnakiht, kes, mitte suutes ise end aidata, võis abi saada ainult väljastpoolt. Samuti oli kapitalistliku tööstuse areng alles alanud. Kapitalism ei olnud veel suutnud anda kogu tootmisele ühiskondlikku iseloomu. J.V. Stalin iseloomustab järgmiselt üht põhilist kapitalismi arengutendentsi: "Tootmist laiendades ning miljoneid töölisi määratu suurtesse vabrikutesse ja tehastesse kogudes annab aga kapitalism tootmisprotsessile ühiskondliku iseloomu ja õõnestab seega omaenda alust, sest tootmisprotsessi ühiskondlik iseloom nõuab tootmisvahendite ühiskondlikku omandust..."[2]

---

1) Fr.Engels, Anti-Dühring, lk.229

2) J.V.Stalin, Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist, lk. 62

See ajalooline olukord oli määrava tähtsusega sotsialismi rajajate vaadetele. "Kapitalistliku tootmise ebaküpsele seisundile, ebaküpsedele klassivahekordadele," kirjutab Engels, "vastasid ebaküpsed teooriad. Ühiskondlike ülesannete lahendus, mis peitus alles väljaarenemata majanduslikes suhetes, tuli luua peast. Ühiskondlik kord pakkus ainult puudusi, nende kõrvaldamine oli mõtleva intellekti ülesandeks. Asi seisis selles, et tuli leiutada uus ühiskondliku korra täiuslikum süsteem, ning see antud ühiskonnale peale sundida väljastpoolt, propaganda teel, aga kui võimalik, siis ka musterkatsete näidete abil. Need sotsiaalsed süsteemid olid juba ette määratud jääma utoopiateks; ja mida üksikasjalikumalt nad välja töötati, seda enam pidi nad kanduma puhta fantaasia valdkonda."[1)]

Utoopilisele sotsialismile on iseloomulik kapitalistliku korra terav kriitika. Kuid ta ainult kritiseeris kapitalismi pahesid ja unistas uue parema ühiskondliku korra loomisest, ta ei osanud aga, nagu näitas V.J.Lenin "...osutada tegelikku väljapääsu. Ta ei osanud selgitada ei kapitalistliku palgaorjuse olemust, avastada kapitalismi arenguseadusi ega leida seda ühiskondlikku jõudu, kes on suuteline saama uue ühiskonna loojaks."[2)]

Sotsialistid-utopistid enamuses eitasid poliitilist võitlust ja püüdsid oma eesmärke saavutada rahulikul, mitterevolutsioonilisel teel. Ühiskonna ümberkujundamise peamiseks jõuks pidi sotsialistide utopistide arvates olema nende endi loominguline tegevus, mille õigsust tuleb selgitada veenmise teel

---

1) Fr.Engels, Anti-Dühring, lk.226

2) V.I.Lenin, Valitud teosed I k., lk.46

Seega utopistid ei mõistnud, et sotsialism ajaloolise paratamatusena areneb kapitalismist, et selle arenemise kiirendamise tähtsamaks abinõuks on proletariaadi revolutsiooniline võitlus.

Sotsialistlikud-utopistlikud teooriad sisaldasid sageli geniaalset ettenägelikkust tulevase sotsialistliku ühiskonna mõningatest joontest. Nii nägid nad ette, et sotsialismi ajal puuduvad peamised klassiühiskonna vastuolud, nende ideaalse ühiskonna aluseks oli ühiskondlik omand tootmisvahenditele ja tootmise-jaotamise kollektiivne organiseerimine.

Utopistliku kommunismi üheks varasemaks esindajaks oli Tommaso Campanella Itaalias XVI ja XVII sajandil, kelle elu ja tegevuse ning kommunistlik-utoopilise teose "Päikeseriik" analüüsimisele on pühendatud käesolev töö.

Campanella kommunistlik-utopistlik pärand on senini vähe uuritud marksistliku ajalooteaduse poolt, mistõttu käesoleva töö kirjutamisel kasutatud kirjanduse nimestikus puuduvad suuremad marksistlikud käsitlused Campanella kohta. Seepärast töö on kirjutatud allikmaterjali, Campanella "Päikeseriigi" põhjal, mille analüüsimisel on toetutud marksismi-leninismi klassikute suunavatele ja juhtivatele seisukohtadele.

Nõukogude Liidus tegeleb Campanella küsimusega akadeemik Volgin, kes on kirjutanud väiksemaid artikleid Campanella kohta, milliseid on kasutatud ka töö kirjutamisel.

Samuti on prantsuse sotsialist Paul Lafargue kirjutanud Campanellast kui väljapaistvast kommunist-utopistist raamatu, mis on suure väärtusega Campanella pärandi uurimisel.

Käesoleva töö kirjutamisel on tulnud kasutada ka kodanlike autorite käsitlusi Campanella kohta, eriti Kvačala ja Kovalevski artikleid, millede väärtus seisneb faktilise materjali esitamises. Kodanlike autorite põhiseisukohad Campanella õpetuse kohta on suures osas väärad: nii näiteks kodanlikud ajaloolased ei näinud, et Campanella "Päikeseriik" oli projektiks tuleviku ideaalse ühiskonna kujundamisele, vaid hindasid seda kui romaani, kui kirjanduslikku teost.

Käesolevas töös on püütud näidata, millist tähtsust omas Tommaso Campanella ühiskondliku mõtte arengu ajaloos, välja selgitada, mispärast Campanella kuulus utopistliku kommunismi esindajate hulka ning lõpuks näidata, milles seisnes tema progressiivsus XVI ja XVII sajandi Itaalia tingimustes.

I

Tommaso Campanella elu ja tegevus ning tema "Päikeseriigi" saamislugu.

Kapitali esialgse akumulatsiooni protsess algas Itaalias varem kui teistes maades. Iseloomustades kapitali esialgset akumulatsiooni ja sellele järgnenud majanduselu languse perioodi Itaalias, kirjutas Marx: "Itaalias, kus kapitalistlik tootmine arenes kõige varem, lagunesid kõige varem ka pärisorjuslikud suhted. Pärisori vabanes siin, enne kui ta oleks jõudnud kindlustada endale mingit põlise kasutamise õigust maale. Seepärast tegi vabanemine temast sedamaid lindprii proletaarlase, kes pealegi leidis endale otsekohe uusi isandaid enamalt jaolt veel Rooma ajast säilinud linnades. Pärast seda kui XV sajandi lõpul alanud maailmaturu revolutsioon oli hävitanud Põhja-Itaalia kaubandusliku ülevõimu, tekkis vastassuunaline liikumine. Linnatöölisi tõrjuti massiliselt maale, kus nad panid aluse aiandusetaoliselt organiseeritud väikepõllunduse ennenägematule õitsengule." [I])

Juba XIV sajandi esimesel poolel algas Itaalias kapitalistlik tootmine. Kapitali esialgne akumulatsioon jäi territoriaalselt piiratuks: ta haaras vaid Itaalia keskosa ja mõningaid Põhja-Itaalia linnu, kuna Lõuna-Itaalia oli veel feodaalne.

Sel ajal ilmnes Itaalias selgesti pärisorjuslike tootmissuhete langus ja nende asendumine kapitalistlike toot -

---

[I]) K. Marx, Kapital, I köide, lk. 623

missuhetega. Talupojad vabanesid pärisorjusest, kuid mitte suutes kindlustada endale maad, olid nad sunnitud siirduma linnadesse, et müüa oma tööjõudu kapitalistidele, kes olid tootmisvahendite omanikud. Nii tekkis Itaalias kapitalist - liku tootmise arenemisega arvukas eelproletaarlaste kiht, kes elatusid kas otsesel või varjatud kujul oma tööjõu müügist.[1] Feodaalkorra rüpes tekkinud kapitalistlik tootmisviis sisaldas algusest peale teravaid vastuolusid. " Uus tootmisviis," kirjutas Engels, "oli alles oma tõusva arengu algjärgus; ta oli alles normaalne (õige), antud tingimustes ainuke võimalik tootmisviis. Kuid juba tol ajal sünnitas ta karjuvaid sotsiaalseid hädasid: kodutu rahvastiku kuhjumine suurte linnade kõige halvematesse urgastesse, kõigi minevikust pärit sidemete, patriarhaalse elukorra, perekonna lagunemine, tööpäeva pikenemine hirmuäratavas ulatuses, eriti naistele ja lastele, töötava klassi massiline demoraliseerimine, kes oli ootamatult paisatud täiesti uutesse tingimustesse (maalt linna, põllundusest tööstusse, stabiilseist elutingimustest iga päev muutuvaisse elutingimustesse)".[2]

Ekspluateeritavate hulkade olukord halvenes veelgi XV sajandi lõpul Itaalias alanud majandusliku languse tingimustes, mis süvenes veelgi XVI ja XVII sajandil.

Itaalia majandusliku õitsengu kindlustus oli tingitud sellest, et Veneetsia, Genua ja teiste Itaalia linnade majanduslik tõus ei olnud seotud mitte tööstuse arenguga, vaid sellega kuivõrd need linnad võtsid osa transiitkaubandusest, mis oli nõrgalt seotud omamaa tootmise ja tarbimisega ning ei loonud eeldusi rahvusliku siseturu arenemiseks.

---

1) Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. 15

2) Fr.Engels, Anti-Dühring, lk. 229

See oli ka põhjuseks, miks kaubateede ümberasetumine Vahemere äärsetelt aladelt Atlandi ookeanile, seoses geograafiliste avastustega XV saj. lõpul andis tugeva löögi Itaalia majandusele.

Tööstus ja kaubandus, mis olid kunagi Kesk- ja Põhja-Itaalia linnad tõstnud esikohale Euroopas, läks nüüd vastu langusele. Selline tekstiiltööstuse keskus nagu Firenze kattis vaevalt iseenda vähese kalevitarviduse. Ainult Veneetsia ja Genua, kuigi ka nende kaubanduslik tegevus käis alla, säilitasid veel teatud positsiooni maailmakaubanduses.

Itaalia XVI sajandil kaugelt jäi maha kaubanduses ning üldse majanduslikult Inglismaast, Madalmaadest ja Saksamaast. [1]

Itaalia majandusliku languse süvenemisele XVI ja XVII sajandil viitavad järgmised andmed: XVI sajandi teisel poolel oli Milaanos 7o kalevimanufaktuuri; 3o - 35 aasta möödudes oli neist säilunud ainult 15; 1611.aastal oli Cremond's 13oo kaupmeest, 1648. aastal ulatuse nende arv vaid 44 inimesele, kuna ülejäänud olid laostunud. [2]

Tööstuse ja kaubanduse osatähtsuse langemise tagajärjel laostunud itaalia kodanlus hakkas juba XIV sajandil tegelema rahanduslike - liigkasuvõtlike operatsioonidega või paigutas oma kapitali maasse, ostes mõisaid ning asudes sel teel ekspluateerima maal elutsevat väiketalunikku. Põllumajanduslik rent muutus itaalia kodanluse tulu ainsaks allikaks. XVI sajandil see protsess veelgi süvenes.

Seega väljendus Itaalia majanduslik langus kohaliku

---

1) Волгин, История социалистическаих идей, стр. 156

2) Тарле, История Италии, стр. 65

kodanluse juures omapärases tagasipöördumises feodaalsete eksisteerimisvormide, liigkasuvõtmise ja poolfeodaalse pooleterarendi juurde.

Samasugune tagasipöördumine feodaalsete eluvormide juurde ilmnes ka linna töötavates hulkades. Seoses tööstuse langusega ja paljude ettevõtete sulgemisega toimus eelproletaarlaste töötajäämine, kes olid sunnitud siirduma linnast maale. "Linnatöölisi tõrjuti massiliselt maale, kus nad panid aluse aiandusetaoliselt organiseeritud väikepõllunduse ennenägematule õitsengule." [1]

Iseloomustades tsentraliseeritud Vene riigi tekkimist, rõhutas Lenin, et see oli tingitud ühtse rahvusliku turu kujunemisest. "..... selle põhjustas elavnev kaubavahetus üksikute piirkondade vahel, järkjärgult kasvas kaubakäive, väikeste kohalike turgude liitumine üheks.... turuks." [2]

Nagu eelnevast käsitlusest selgub, puudus Itaalias selline ühtne rahvuslik siseturg ja sellest tulenes paratamatult Itaalia poliitiline killustatus. Itaalia jäi endiselt väikeriikide, vürstkondade ja linnvabariikide kogumiks. Itaalia poliitilisele killustatusele aitas kaasa tunduvalt paavstlus, õhutades vihavaenu väikeriikide vahel, et allutada neid oma võimu alla. Fr. Engels näitas, et " Itaalias paavstivõim oli takistuseks rahvuslikule ühtsusele." [3]

Selliselt killustatuna muutus Itaalia hinnatavaks jahisaagiks suurtele, viimasega külgnevatele feodaal-abso-

---

[1] K.Marx, Kapital, I köide, lk. 623

[2] V.I.Lenin, Teosed I k. lk. 134

[3] Архив Маркса и Энгельса, Т.X, стр. 344

lutistlikele riikidele, eriti Hispaaniale ja Prantsusmaale. Aastakümneid vapustasid Itaaliat verised sõjad. Paavsti reeturlik tegevus, kes püüdis tugevdada oma seisukohta, laveerides Hispaania ja Prantsusmaa vahel, veel rohkem kergendas viimastel vallutada Itaalia territooriumi. Lõpuks 1559.aastal Câteau - Cambrésis'e rahulepingu järgi rõhuvas osas Itaalias kindlustati Hispaania hegemoonia. Sõltumatuse säilitasid ainult Veneetsia, Firenze ja teatud määral ka Savoja hertsogiriik.

Julm despotism võimutses Hispaania koloniaalrežiimi all ägaval maal.[1] Hispaania kuninga poolt määratud kubernéridel oli piiramatu võim oma alluvate elu ja surma üle otsustamiseks; nad määrasid ja kogusid oma soovi kohaselt makse ja vaid harva pöördusid Madridi poole instruktsioonide saamiseks. Maksud lasusid raske koormana itaalia rahval ja viisid ta äärmise vaesuseni. Ühes XVIII sajandi kroonikas kirjutatakse selle kohta: " ei olnud maja, ei inimest, mitte midagi, - mis oleks välja jäetud maksude koormast,ei olnud sellist asja, kui väike ja tähtsusetu ta ka ei oleks olnud,.... mis ei oleks koormatud ülejõukäivate maksudega."[2]

Maksude näol kokkuröövitud summad läksid osalt kubernéride käsutusse, kes elatusid ja rikastusid itaalia talupoegade arvel, osalt Hispaania riigile, keda itaallased nimetasid vampiiriks, kes imeb Itaalia verd.[3]

Hispaania valitsus takistas igati Itaalias omamaa tööstuse ja kaubanduse arengut. 1668. aastal esitas Milaano se-

---

1) Тарле, История Италии, стр. 64

2) Samas, lk. 65

3) Samas, lk.65

nat kaebuse Hispaania kuningale, milles öeldi järgmist: "maapidamine langes, elanikud, parema aja ootel põgenesid võõrastesse maadesse; ülemäärased maksud surmasid kaubanduse, Pavia, Aleksandria, Tormona, Novara, Vigevano kujutasid endast kuiva kõrbe ja varemeid; isegi leiba ei jätkunud kodanikele." [1] Sellised kaebused aga jäid tagajärjetuks: Hispaania Valitsus ei pööranud neile tähelepanu.

Itaalia eelproletaarlaste mass kannatas seega kahekordse rõhumise all, nii omamaa valitsevate klasside kui hispaanlaste järjest kasvava rõhumise all. Ühelgi maal samal perioodil ei olnud röövimine ja kerjuslus nii levinud kui Itaalias. [2]

Selle mitmekordse ekspluateerimise ikke all vaevleva rahva südames hõõgus viha oma kurnajate vastu. Korduvalt haarasid meeleheitele viidud rahvahulgad relvade järele, et võidelda kätte vabadus. Kuid stiihilised ja halvastiorganiseeritud ülestõusud suruti Hispaania valitsuse poolt karmilt maha. Sama saatus tabas ka ülestõusu, mis oli organiseeritud väljapaistva kommunist-utopisti Tommaso Campanella poolt 1599. aastal Kalaabrias Napoli kuningriigis, mida allpool käsitletakse pikemalt.

Samal ajal laskus orjastatud maale inkvisitsiooni raske surve. Realistlik renessansi kultuur mandus selle surve all. Majandusliku languse ja Hispaania koloniaalrežiimi rasketes tingimustes oli ruineerunud Itaalia kodanlus, kelle teenistuses olid ka poeedid, kunstnikud, kirjanikud.

---

1) Тарле, История Италии, стр. 65

2) Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. 15

Mandumisele määratud teed sammus samuti teadus. Karmilt karistati neid, kes julgesid välja astuda feodaalse ja kirikliku reaktsiooni määratsemise vastu: geniaalne teadlane Galileo Galilei sattus inkvisitsiooni küüsi, väljapaistev filosoof ja poeet Giordano Bruno lõpetas oma elu aastal 1600 inkvisitsiooni tuleriidal.

Rahvamasside äärmise viletsuse ja õigusetuse olukorras on arusaadav, et just Itaalias ilmusid teosed, mis väljendasid protesti eksisteeriva ühiskondliku korra vastu, vastandades sellele teistsugustele sotsiaalsetele printsiipidele, rõhutud klasside huve kaitsvaile printsiipidele, toetuvat ühiskondlikku korda. [1]

Rõhutud massid ise sellel arengutasemel, eriti veel depressiooni tingimustes, ei olnud võimelised mõistma ühiskonna pahelisuse põhjusi, veelgi vähem, leida sellest väljapääsu. Seepärast esimesed katsed kritiseerida eksisteerivat ühiskondlikku korda ja konstrueerida uut sotsialistlikku või kommunistlikku ühiskonda, pärinevad vaimse tööga tegelevate inimeste hulgast. [2]

Asjaolu, et osa intelligentsi kaldub rõhutud klasside huvide kaitsjaks, ei ole mingisugune ajalooline juhuslikkus. See on seletatav majanduslike tingimustega. Itaalia majanduslikku languse ja reaktsiooni tingimustes vähenes järsult nõudmine teaduslikul alal töötajate kaadri järele, kusjuures nende hulk ei vähenenud, kuna haritlasi produtseerisid peale ülikoolide, milliseid Itaalias oli isegi palju XVI sajandi tingimustes, veel kloostrid, kus õppisid alamatest kihtidest pärinevad noored. Tekkis intelligentsi eriline va-

---

1) Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. I5

2) Samas lk. 16 jj.

hekiht, kes ei leidnud endale kohta valitsevas ühiskondlikus korras. Nende majanduslik olukord halvenes ja see tõukas neid lähemale töötavatele massidele. Just selle intelligentsi osa hulgast võrsusid uue parema ühiskondliku korra jutlustajad.

Seega ei ole ka juhuslikkus, et Campanella, üks itaalia intelligentsi väljapaistvaist esindajaist XVI ja XVII sajandi vahetusel esineb oma teoses "Päikeseriik" rõhutud klasside huvide väljendajana.

Tommaso Campanella sündis 1568.a. septembris Stegnano külas, Stilo linna lähedal, Kalaabria provintsis, mis kuulus Napoli kuningriigi koosseisu ning ägas tol ajal hispaanlaste koloniaalrežiimi ikke all. [1] Juba varasest noorusest peale tunneb ta suurt huvi filosoofia vastu ning samal ajal ilmnevad ka tema harukordsed võimed: 13 aasta vanusena võis ta improviseerida vabalt valitud teemadel kõnesid nii proosas kui ka värssides.

Alghariduse omandas noor Campanella munga - dominiiklase juhtimisel, kes õpetas filosoofiat Stilo kloostris.

Campanella isa soovis oma poega ette valmistada kohtuniku karjäärile, ning otsustas saata poja Napolisse juriidilisi teadusi õppima. Kuid oma õpetaja, munga-dominiiklase mõjutusel astus Campanella 15 aastaselt dominiiklaste ordusse. Campanella paistis silma munkade hulgast oma erakordse huviga väga mitmesuguste teadusalade vastu ja hiilgava kõneosavusega. Campanella õpetajad püüdsid igati arendada oma õpilase erakordseid võimeid, et teha temast ordu eestvõit-

---

1) Петровский, Кампанелла, стр. II9

lejat. Nimelt iga ordu uhkustas sellega, et tal oli oma õpetlasi, oma filosoofe ja kõnemehi.[1] Dominiiklaste ordu oli olnud kuni XVI sajandini selle poolest kõige kuulsam, sest munkade-dominiiklaste hulgast oli võrsunud palju kuulsusi.

Kuid XVI sajandi lõpul jesuiitide ordu, mis asutati Loyola poolt 154o.aastal, hakkas sellel alal võistlema dominiiklastega. Viimased, soovides alal hoida oma endist tähtsust ja kuulsust, võtsid Campanella rõõmuga vastu oma ordusse ja toetasid igati tema janu teadmiste järele, lootuses leida tema isikus teadlast ja kõnemeest, kes aitab tõsta dominiiklaste ordu prestiiži.

Kloostris Campanella uuris peamiselt kahe skolastiku Albert Suure ja Foma Akvinski teoseid, ning tutvus ka skolastikute poolt ümbertöötatud Aristotelese töödega.[2] Oma hariduse täiendamiseks Campanella saadeti San-Giorgio kloostrisse. Siin leidis aset sündmus, mis oli suure tähtsusega Campanella elus.

Nimelt harrastati kloostrites innukalt skolastilisi vaidlusi.[3] Kloostrid kutsusid üksteist võistlema disputatsioonidele, et kaitsta seal oma teoloogilisi ja filosoofilisi doktriine. Järjekordne turniir oli korraldamisel Cozenze's ühe frantsisklaste ordu kloostri poolt. Dominiiklasi pidi sellel disputatsioonil esindama San-Giorgioa kuulus filosoofia professor. Viimane haigestus ärasõidu momendil ja saatis enda asemel disputatsioonile oma õpilase Campanella.

Noor munk, veel peaaegu poisikene, kellelt keegi ei

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. I7 - I8

2) Петровский, Кампанелла, стр. II9

3) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. I8

võinud oodata võimeid osa võtta teaduslikust vaidlusest, hämmastas kõiki disputatsioonist osavõtjaid oma kõne meisterlikkusega, oma oskusega ümber lükata vastase väiteid ja neid purustada. [1]

Campanella tunnistati turniiri võitjaks.

Kümne aasta jooksul rändas Campanella mööda Itaaliat, esinedes disputatsioonidel, mida peeti teoloogiliste ja filosoofiliste küsimuste arutamiseks.[2] Kõikjal saavutas ta hiilgava edu, mis innustas teda, kuid samal ajal suurendas tema vaenlaste arvu. Eriti sattus ta vastuollu jesuiitide orduga, kelle vastu Campanella astus välja täie teravusega, nõudes ordu laialisaatmist, kuna see moonutavat Evangeeliumi õpetust ja püüdvat seda rakendada valitsejate despotismi teenistusse. Jesuiitide viha suurendas veelgi Campanella esikteose "Meelte abil tõestatud filosoofia" ilmumine 1591.aastal Napolis. Siin andis ta välja ka oma järmise töö "Asjade tunnetest".

Teadmiste täiendamiseks kasutas Campanella raamatuid kloostriraamatukogust, kusjuures ta ei küsinud selleks luba kloostri administratsioonilt.[3] Selline paavsti käsust üleastumine tõi endaga kaasa Campanella vangistamise ja tema saatmise Rooma, kus tal esmakordselt tuli tutvuda inkvisitsiooniga. Seekord Campanella pääses siiski peatselt vabadusse.

Kuid Campanella vaenlased jätkasid tema jälitamist, olles valmis esitama tema vastu uusi süüdistusi. Peagi algatati Campanella vastu kaks uut protsessi. Kui esimene, mille

---

1) Петровский, Кампанелла, стр. I20
2) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. I8
3) Петровский, Кампанелла, стр. I23

kohaselt süüdistati Campanellat orduülema haavamises, lõppes kiiresti ja õnnelikult, siis teine oli märksa raskem ja ähvardas karmide tagajärgedega. Nimelt esitati Campanellale süüdistus teose "Kolmest petturist"*) autorluses, ja selles, et ta ei andnud üles kedagi juuditsejat, kes eitas Kristust kui päästjat. Neile süüdistustele lisandus veel kaebus, et Campanella olevat kirjutanud satiirilisi luuletusi Kristuse kohta. Campanellal aitas pääseda vangistusest osaliselt esimese süüdistuse täielik alusetus, kuna raamat "Kolmest petturist" oli kirjutatud ammu enne Campanella sündimist, samuti aitasid pehmendavalt kaasa Campanella kaks uut teost, "Kristlikust monarhiast" ja "Kiriku valitsemisest", milles ta reformatsiooniliikumise ägeda vastasena ja paavstivõimu pooldajana arendas mõtet, et paavst peab ühendama oma võimu alla kõik kristalsed ja muutuma mitte ainult kiriku,vaid ka riigi valitsejaks.

1597.a. Campanella pöördus tagasi oma kodukohta Kalaabriasse.[I]) Pikad rändamisaastad mööda Itaaliat ei olnud suutnud vähendada tema energiat. Stilo linnas ta hakkas uuesti tegelema mitmesuguste teadusaladega, samuti alustas tragöödia "Maria Stuart" kirjutamist.

Kodukohas viibides Campanella hakkas ka ettevalmistusi tegema oma salajaste plaanide elluviimiseks.

Juba selleks ajaks oli Campanellal mõtteis valminud ettekujutus ideaalsest riigist, kus puudub ülekohus, inimese ekspluateerimine inimese poolt ja kus valitseb kõigi ühiskonnaliikmete täielik võrdsus ja vendlus.[2])

---

*) Mooses, Muhamed ja Kristus

I) Петровский, Кампанелла, стр. I24- I25

2) Пафар, Томас Кампанелла, стр. 2I

Selline riik ei olnud Campanellal mitte ainult unistuseks, vaid ta asus selle elluviimisele tegelikkuses. Sel eesmärgil hakkas Campanella oma kodukohas Kalaabrias organiseerima ülestõusu, et kukutada vihatud Hispaania kolo - niaalrežiim.

Seega Campanella tahtis poliitilist ülestõusu viia sotsiaalse revolutsioonini, et sel teel muuta reaalsuseks oma unistust ühiskonna kommunistlikust ümberkujundamisest. See Campanella poolt organiseeritud ülestõus ei toetunud ainult kitsale vandenõule, vaid ta leidis laialdase poolehoidjate hulga: ülestõusuga tõmmati kaasa laiad talupoegade massid, külapreestrid ja mungad.

Campanella plaanid uue ühiskonna ülesehitamisest olid kujunenud otseselt rahvamasside majandusliku viletsuse ja poliitilise õigusetuse baasil.

Kalaabria, kus ülestõus pidi toimuma, oli, nagu kogu Itaalia, koormatud raskete maksudega. [1] Rahvamassid elasid suures viletsuses, mis õhutas neis viha põlatud Hispaania ikke vastu. Sellepärast leidis Campanella ja tema kaaslaste üleskutse ülestõusule elavat vastukaja. Campanella rääkis hiljem oma tunnistuses kohtunikele, et üheks põhjuseks, mis sundis teda asuma ülestõusu ettevalmistamisele oli rahva rahulolematus oma valitsejatega. [2] Elanikkonna rahulolematust aitas suurendada uue pearahamaksu sisse - seadmine, mille kohta Campanella olevat väjendunud järgmiselt: "Inimeste hingi loetakse täpselt nagu sarvloomi, täpselt samuti nagu kuningas Taaveti ajal, kes kavatses läbi viia loenduse ja sellega haavas jumalat; viimane karistas

---

1) Петровский, Томас Кампанелла, стр. 125

2) Ковалевский, От прямого народоправства к представительному, стр. 477

selle eest mitte valitsejat, vaid rahvast, kes alistus sellisele maksustamisele." [1]

Viimati öeldu on kujukaks näiteks sellest, kuidas Campanella püüdis veenda rahvast ülestõusu vajaduses, sisendades talle mõtet, et rahulikku alistumist Hispaania vägivallarežiimile karistab isegi jumal.

Campanella veenis ülestõusu vajalikkuses ka oma kloostri munki, selgitades, et on saabunud sobiv moment hispaanlaste ikke kukutamiseks ja teokraatse riigi kehtestamiseks. Munk Ponzio Nicastrost levitas ülestõusu ideed lähemas ümbruskonnas. [2] Ta rääkis Campanellast kui jumala poolt saadetud saadikust üldise vabaduse kehtestamiseks ja rahva vabastamiseks "...Hispaania kuninga, ministrite rõhumisest, kes müüvad inimverd kulla ja vaeste ning nõrkade piinade kaalu järgi " [3] Ümbruskonna mungad osutasid talle aktiivset abi. Ainuüksi Pizzoli kloostris tegelesid 25 munka vandeseltslaste värbamisega ja üldse üle 3oo munga olid tõmmatud liikumisega kaasa. Oli ette nähtud, et ülestõusu algusmomendil 2oo munka lähevad laiali kogu maal ja kutsuvad rahvast ülestõusule.

Vandeseltslaste põhimassi moodustasid talupojad, samuti olid ettevalmistustesse segatud mõned aadlikud - 2 aadliperekonda Constabile ja Rinaldi. [4] Ülestõusu ettevalmistamise käigus Campanella ülesandel Rinaldi astus ühendusse Kalaabria ranniku lähedal asuva Türgi laevastiku osaga,

---

1) Ковалевский, От прямого народоправства к представительному, стр. 477

2) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 22

3) Samas, lk. 22

4) Журналь Министерства Народного Просвещения, январь, 1907, стр. II7

mida juhatas Tsikala. Viimane lubas vandenõulasi toetada ülestõusu päeval, mis oli määratud 1o. septembrile 1599.a. Vandeseltslaste hulgas oli aga kaks reeturit, kes paljastasid vandenõu kohalikele Hispaania võimudele. Ülestõus suruti maha ja kui Tsikala lubatud päeval saabus oma laevastikuga kaldale, ei kohanud ta seal kedagi. Vandenõust osavõtjad areteeriti, osa neist hukati kohapeal, nimelt laeval, millega neid Napoli viidi, osa paigutati vanglasse. Campanella püüdis ümberriietatult põgeneda Sitsiiliasse, kuid see katse nurjus. Ta vangistati ja suleti paavsti käsul Napoli vanglasse.

Napolis tõsteti Campanella vastu kaks süüdistust: ülestõusu õhutamises Hispaania valitsuse vastu ja ketserluses. [1] Surmaotsusest päästis Campanella kiriku vahelesegamine, kuna protsessi algatamine Campanella kui ketseri vastu ei kuulunud Hispaania võimu kompetentsi, vaid selleks et süüdistada Campanellat ketserluses oli vaja paavsti sanktsiooni. Kuigi Campanella oli pääsenud surmaotsusest, pidi ta vanglas olles taluma korduvaid julmi piinamisi.

Nii tasus Campanella pika ja raske piinamisega oma julge revolutsioonilise katse minna sõnadelt oma ideede teostamisele.

Campanella oli sunnitud parimad aastad oma elust virelema vanglates.

27 aastase vangistuse kestel raskendas Campanella olukorda veel jesuiitide äge vihavaen tema vastu. Nii kirjutab Lafargue, et kui poleks olnud jesuiitide ägedat vihavaenu

---

I) Петровский, Кампанелла, стр. 126

Campanella vastu, siis oleksid ka kohalikud Hispaania võimud pehmemalt suhtunud vangisse, kellele osutasid poolehoidu isegi paavstid, olgugi, et teda süüdistati ka ketserluses. [1]

Campanella ise kirjutas oma vangistuse ja selle ajal üleelatud piinade kohta järgmiselt oma eessõnas raamatule "Võidetud ateism": "Ma olin suletud 50-sse eri vanglasse ja 7 korda allutati mind kõige julmematele piinamistele. Viimane kord piinamine kestis 4o tundi. Tihedalt kokku seotud nööridega, mis lõikasid mulle ihhu, käed selja taha seotud, mind riputati terava vaia otsa, mis tungis mulle kehha. 4o tunni möödudes, lugedes mind surnuks, katkestati piinamine. Ühed vandusid minu üle, ja et teravdada minu piinu, tõmbasid üles nööri, mille külge ma olin riputatud, teised vaikselt kiitsid minu mehisust. Mitte miski ei võinud mind kõigutada ja minult ei võidud välja kiskuda mitte ühtki sõna." [2]

Vaatamata piinadele, mis Campanellal tuli taluda vanglas, tema loominguline töö ei nõrgenenud. Ta kirjutas oma kaitsekõned eranditult ise ja neis ta õigustas oma teguviisi, samuti lükkas ümber süüdistused ketserluses. [3] Oma vanglas viibimise ajal Campanella kirjutas palju luuletusi, milledes ta selgitas lähemalt motiive, mis viisid teda ülestõusu ettevalmistamisele. Vanglas Campanella kirjutas ka oma loomingu paremikku kuuluva töö "Hispaania monrahiast", mis tunnistab mitte ainult Campanella suurt huvi kaasaegse

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 27

2) Samas, lk. 25

3) Журналь Министерства Народного Просвещения, январь, 1907, стр. 118 - 119

Euroopa poliitiliste küsimuste vastu, vaid näitab ka tema oskust orienteeruda neis küsimustes. Vanglas olles kirjutas Campanella ka oma kuulsama teose "Päikeseriik", mis valmis 16o2.aastal. [1] Vaatamata nimetatud teoses esiletoodud mõtete julgusele, see teos ei toonud kaasa Campanella olukorra halvenemist. Tema seltsimehed tegid katset vabastada Campanellat vanglast, kuid need ebaõnnestusid. Campanella põgenemise ettevalmistused avastati ja ta viidi üle teise vanglasse.

Vaatamata karmile režiimile, mis vanglas valitses, Campanella tööind ei raugenud. Ta töötas läbi ja täiendas oma varasemaid töid ning kirjutas ka terve rea uusi. Campanella teosed äratasid huvi paljudes, nende hulgas ka tema ülemustes, kes jälgisid pingsalt oma vangi mõtete suunda.

Vanglarežiim pehmenes teatud määral, kui Napoli asekuningaks sai hertsog de Osuna.[2] Tema oli ka ise tagakiusatud Hispaania kuninga poolt. Ta tutvus Campanellaga ja oli sügavalt vaimustatud temast. De Osuna sageli külastas Campanellat vanglas ning pidas viimasega nõu jooksvate riigiasjade suhtes. Tema mõjutusel anti korraldus, mille kohaselt Campanellat võisid külastada tema lähemad sõbrad, pidada kirjavahetust isikutega, kes soovisid tutvuda kuulsa dominiik - lasega. Oma heatahtliku suhtumisega Campanellasse hertsog de Osuna kutsus esile jesuiitide vihkamise, kes kaebasid tema peale Hispaania valitsusele, kelle poolt de Osuna ise oli tagakiusatud, kuna ta 1618.a. püüdis teostada Hispaania iidses vaenlases, Veneetsias, riigipööret, mis aga ebaõnnestus. Pärast Veneetsia vandenõu äpardumist de Osuna

---

I) Петровский, Кампанелла, стр. I28

2) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 28 - 29

hakkas arendama demagoogilist poliitikat Napolis, mis oli otsekui suunatud rahvahulkade kasuks ja aristokraatia vastu: kaotati eriti vaestel rängana lasuv toiduainete maks ja kehtestati hulk korraldusi, mis nägid ette rahvastiku alamate kihtide heaolu parandamist. Ka need Napoli nn. maksureformid nurjusid, nende teostaja, asekuningas hertsog de Osuna vangistati ning ta suri vanglas 1621.aastal. Campanellale muutusid tema vanglasoleku tingimused uuesti raskeks.

Sellesse aega langeb Campanella tutvus sakslase- luterlase Adamiga, kes äratas Campanellas huvi Galilei õpetuse vastu.[1] Campanella ja Adami vahel toimus elav kirjavahetus. 1616.aastal arutati Roomas küsimust, kas Galilei tunnustas Kopernikuse süsteemi. Campanella astus otsustavalt Galilei poolt välja. Campanella kirjutas isegi teose "Galilei kaitseks", milles püüdis näidata Galilei teooria õigsust loomulikkuse, filosoofia ja religiooni seisukohalt.[2]

Adamiga kirjavahetus omas ka teisi väga tähtsaid tulemusi. Nimelt tänu Adamile Campanella sai laialt tuntuks teaduslikus maailmas. Campanella teostest oldi huvitatud Saksamaal, tema teosed ilmusid Saksamaal nii algupärandite- na kui ka saksakeelses tõlkes. Adami andis esmakordselt välja "Päikeseriigi" Frankfurdis. See kutsus esile katseid rakendada temas esitatud ideid tegelikkusesse Württembergi protestantide poolt projekteeritud vaba kogukonna vormis, mida nimetati Päikeseriigiks.

Sõprus Campanella ja Adami vahel katkes ägeda poleemika tagajärjel, mida Campanella pidas Lutheri ja tema õpetuse

---

1) Журналъ Министерства Народного Просвѣщения, декабрь, 1907, стр. 265 - 266

2) Петровский, Кампанелла, стр. 129

vastu oma kirjavahetuses sõpradega.

Alles 1626.a., peale rohkem kui 25 aastast vangistust, Campanella olukord hakkas paranema. Campanella leidis endale uue kaitsja paavst Urbanus VIII näol. Motiivid, mis sundisid Urbanus VIII astuma Campanella kasuks olid osaliselt poliitilised.[1] Paavst Urbanus VIII oli Hispaani võimu vastane. Tahtes näidata oma iseseisvust, Urbanus VIII taotles Hispaania võimude poolt vangistatud Campanella üleandmist kiriku kätte, mis tal ka õnnestus. Kuid Campanella ei pääsenud veel täielikutl vabadusse, talle anti ainult luba välja anda oma teoseid range kirikliku tsensuuri all. Soosing, mille osaliseks Campanella sai paavsti poolt, oli esile kutsutud peale poliitiliste kaalutluste veel paavsti isiklikust huvist vangi vastu. Nimelt oli paavst kirglik astroloogia harrastaja - Campanella aga oli kaasaegse Itaalia kuulsaim astroloog.[2] Juba varajases nooruses oli Campanella tutvunud juut Abramiga, kes pühendas teda astroloogia saladustesse.

Paavst Urbanus VIII huvi Campanella kui astroloogi vastu aitas viimast tunduvalt.[3] Peale selle kui Campanella kirjutas artikli "Sellest, kuidas vältida saatust, mis on ette määratud tähtedega", ta vabastati 15. mail 1626.a.

Lõpuks jälle, pärast 27 aastat kestnud vangistust, avanesid Campanella ees vabamates tingimustes tööjätkamise võimalused. Kuid vaatamata paavsti soosingule ei võinud Campanella tunda end kindlana uute hädaohtude vastu. Jesuiidid jätkasid tema tagakiusamist.[4]

---

1) Журналь Министерства Народного Просвещения, декабрь, 1907, стр. 292

2) Ковалевский, От прямого народоправства к представительному, стр. 476

3) Петровский, Кампанелла, стр. 130

4) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 29

Jesuiidid rääkisid: "Milline skandaal, et paavst lubab Campanellal jalutada vabaduses! See inimene on - ebaaus ja ketser. Ta on riigi purustaja ja kiriku vaenlane." [1]

Samad astroloogilised teadmised, mis aitasid kaasa tema vabanemisele, tõid talle ka uusi vaenlasi.[2] 1629.aastal, ilma Campanella loata, trükiti tema teos "Astroloogia". Seda kasutasid ära Campanella vaenlased uue tõendusena tema uskumatusest ja kangekaelsusest. Campanella vastu tõsteti uuesti üles süüdistus vandenõus Hispaania vastu.[3] Hispaania võimud nõudsid tema kohtu alla andmist. Uuest vangistusest päästis Campanellat tema tutvus Prantsuse diplomaat Naudet'iga ja peamiselt Prantsuse saadikuga Noailles'iga, kelle juurde ta vangistuse läheduse tõttu põgenes. Noailles pöördus paavsti poole palvega kaitsta Campanellat valesüüdistuste vastu;paavst algusl lubaski seda teha, kuid hiljem võttis oma lubadused tagasi. Ainukeseks pääseteeks Campanellale jäi põgenemine oma kodumaalt. 1632.a. Campanella põgenes Prantsusmaalt ning iialgi ei õnnestunud tal näha oma kodumaad, kus tal tuli läbi elada nii palju kannatusi.

Algul läks ta Marseillesse kuid hiljem kardinal Richelieu kutsel saabus Pariisi.[4] Pariisi õukonnas võeti Campanella südamlikult vastu kuningas Louis XIII poolt.

Prantsusmaal Campanella lõpuks ometi võis puhata oma kannatusrikka elu vintsutustest. Ta veetis oma elu viimaseid päevi Pariisi dominiiklaste kloostris, kus tema poolehoidjad

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 29

2) Петровский, Кампанелла, стр. 130 - 131

3) Журналь Министерства Народного Просвещения, декабрь, 1907, стр. 299

4) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 29 - 30

hoolitsesid puhkuse eest ja kindlustasid tema materiaalse olukorra.

Kuid vaatamata sõbralikule hoolitsusele, kannatas Campanella sisemiselt. Roomast keelati tal siiski avaldada oma teoseid ja alles pärast tülikaid sekeldusi sai ta selle loa. Tema teostest said ilmuda ainult esimesed köited. Campanella suri 21. mail 1639.aastal 71 aastaselt.

Tommaso Campanella elu oli täis kannatusi. Julmalt kiusas poliitiline ja kiriklik reaktsioon taga progressiivselt mõtlevaid inimesi. Kuid reaktsioon oli võimeline ainult pidurdama eesrindliku mõtte arengut, mitte aga seda seisma panema. Campanella kaasaeglane G. Bruno põletati tuleriidal,kuid tema ideed elasid edasi. G. Galilei sattus inkvisitsiooni tagakiusamise alla, kuid tema õpetus jäi püsima. Rasked kannatusaastad ei suutnud murda ka Campanella usku paremasse tulevikku. Parema ja õnnelikuma tuleviku nimel kirjutas ta ka oma kommunistlik-utopistliku teose "Päikeseriik", millel on tähtis koht sotsialistliku mõtte arengu ajaloos.

Tommaso Campanella juures väärib tähelepanu tema tegevus filosoofina. Filosoofia alal oli ta väljapaistvaks teoloogilise maailmavaate kriitikuks.

Iseloomustades keskaja maailmavaadet, kirjutas Marx: "Keskaja maailmavaade oli peamiselt teoloogiline..... Lääne-Euroopa maailm, mis kujutas rahvaste rühma, millede arenemine toimus alatises vastastikuses mõjus, selle maailma ühtsuse teostas katolitsism. See teoloogiline seostus ei olnud mitte ainult ideeline. See oli tegelikult olemas mitte ainult paavsti, oma monarhilise keskkoha isikus, vaid kõigepealt feodaalseil ja hierarhilistel põhimõtetel korrastatud kiri-

kus, mis igas riigis valdas ligikaudu üht kolmandikku kogu maast ja moodustas seepärast feodaalses organisatsioonis suure jõu. Kirik oma feodaalse maavaldusega oli reaalseks sidemeks mitmesuguste maade vahel, kiriku feodaalne organisatsioon pühastas usundis ilmliku feodaalse riigikorra. Pealegi oli vaimulikkond ainus haritud klass. Siit järgnes iseendast, et kiriklik dogma oli igasuguse mõtlemise lähtekohaks ja aluseks. Õigusteadus, loodusteadus, filosoofia - kogu nende teaduste sisu kooskõlastati kiriku õpetusega."[1] Sellest järeldub, et feodaalses ühiskonnas oli filosoofia kui ka iga teise teaduse arenemise iseloomustavaks jooneks see, et kõik filosoofilise uurimise huvid olid alistatud kiriku huvidele, kontrollile ja juhtimisele. Filosoofiline mõtlemine keskajal võis olelda ainult teoloogilise mõtlemisena, esinedes selles või teises kirikudoktriini rüüs. Iga filosoofiline doktriin sai kodanikuõiguse ainult tingimusel, et see oli selle või teise teoloogilise probleemiga seotud. Keskajal valitsev skolastiline filosoofia oli katolitsismi reaktsioonilise ideoloogia väljenduseks ja kinnistamiseks. Töötavate masside julma ekspluateermise kaitsmine, feodaalse hierarhia õigustamine, igasuguse vaba mõtteavalduse lämmatamine - säärane oli skolastika tõeline otstarve.

Skolastilise filosoofia meetodis tõuseb esiplaanile autoriteetide tohutu suur kummardamine, kusjuures kogemusele kuulus erakordselt väike osatähtsus. Nimelt oletati, et kogu teadmiste summa on juba antud kas pühakirjas või nn. kirikuisade ja -õpetajate loomingus või, lõppeks, mõnede antiik-

---

1) К. Маркс и Ф.Энгельс, Соч.т. XVI, часть I, стр.295

aegsete kirjanike teostes. Skolastikute arvates ülesanne seisis mitte teadmiste mahu suurendamises, vaid nende süstematiseerimises. Küsimuse otsustas autoriteet, mitte vaatlus ega katse.

Keskaja suurim filosoofiline ja teaduslik autoriteet oli Aristoteles. Tema mõju muutus domineerivaks õieti XII sajandi lõpust saadik, mil Lääne teoloogid tutvusid Hispaania araablaste ja juutide kaudu täielikumalt Aristotelese teostega. Kuid keskaegsed skolastikud pooldasid Aristotelese filosoofia välist vormi, mitte aga selle vaimu. Oma olemuses erineb see skolastikute poolt ümbertehtud Aristotelese õpetus põhiliselt tõelisest Aristotelese filosoofiast. V.I. Lenin kirjutas selle kohta "Filosoofilistes vihikutes", et "skolastika ja papimeelsus võtsid Aristotelesest surnud,mitte aga selle elava osa: põhihuvid, otsingud..."[1] Lenini märkus, et "papimeelsus surmas Aristotelese elava ja jäädvustas tema surnud osa", [2] kehtib kogu skolastika kohta.

Alles marksistlik filosoofia hindab kõrgelt Aristotelest, kes suutis hõlmata ja üldistada tohutu tunnetusliku materjali, mis oli kogutud antiikse teaduse ja filosoofia arengu kestel. Küsimuste seadmise julgus ja sügavus, haarde avarus, elav, loov ja otsiv mõte tegid Aristotelese üheks kõige väljapaistvamaks mõtlejaks, keda fiolosoofia ajalugu üldse tunneb.

XV ja XVI sajandil eesrindlikud filosoofid astusid välja keskaegse teoloogilise maailmavaate vastu ja tegid katseid formuleerida ja põhjendada uus maailmavaade, luua uus

---

1) В.И. Ленин, Философские тетради, стр. 332

2) Samas, lk. 531

filosoofia. Nende eesrindlike filosoofide hulka kuulus ka Tommaso Campanella. Kogu tema elu osutus kestvaks lahinguks skolastilise filosoofia ning skolastikute poolt ümbertehtud Aristotelese õpetuse vastu. Campanella ise ühes oma sonetis kirjutas: "Ma olen sündinud võitluseks kolme õnnetusega - türanniaga, sofistikaga ja silmakirjalikkusega."[1] On säilunud ka Campanella enda märkmeid, milles ta räägib, et ta ei rahuldu enam üldtunnustatud autoriteetidega, vaid uurib iseseisvalt Platoni, Pliniuse ja Galenase õpetust, eriti aga Telesio teoseid.[2] Viimaste,eriti Telesio mõjul hakkab Campanella erilist tähelepanu pöörama looduse kui teadmiste algallika tundmaõppimisele.

Telesio (1509 - 1588), Itaalia filosoof ja õpetlane, oli üks esimestest, kes alustas võitlust skolastilise aristotelismi vastu.[3] Telesio oli põhjalikult tuttav filosoofia ajalooga ning ta lõi süsteemi, mis oli ilmses vastuolus Aristotelesega.[4] Telesio kindlalt kaitses seisukohta, et tuleb uurida vahetult loodust, lükates seega ümber skolastilise filosoofia seisukoha, mille järgi teadmiste algallikaks on raamat, aga mitte loodus. Telesio väitis, et spekulatiivsel teel ei saa kunagi minna teadmiste juurde, vaid nende peamiseks allikaks on kogemus. Oma filosoofiliste vaadete poolest Telesio oli lähedal materialismile. Temale kuulub ka materialistlik seisukoht, et mateeria on igavene, ta ei saa väheneda ega suureneda oma hulgas.[5]

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 31
2) Петровский, Кампанелла, стр. 121
3) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 35
4) Журналь Министерства Народного Просвещения, октябрь, 1906, стр. 345
5) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 38

Telesio ei olnud ainult teoreetik, vaid ta rakendas oma põhimõtted ka tegelikult ellu. Võideldes keskaegse skolastika mõjuga teadusele ta organiseeris looduseuurijate vaba akadeemia, mis kandis tema nime - Academia Telesiana. See akadeemia seadis oma eesmärgiks uurida loodust kõigis tema osades, seletada loodust tema enese nähtustega, aga mitte põhjustega, mis on väljaspool teda.

Kuid Telesio õpetuse materialistlikud tendentsid kannatasid skolastilise mõtlemisviisi igandite all. Telesio vaadete piiartus seisnes selles, et ta pidas soojust ja külmust universumi printsiipideks.[1] Nimelt soojus tema õpetuse kohaselt pidi olema taevakehade alguseks, liikumise ja elu allikaks, kuna aga teine, külmus, maa alguseks, surma ja liikumatuse allikaks. Maailma ruum olevat tekkinud nende kahe alguse võitluse tulemusena .

Telesio oli Campanella esimeseks õpetajaks, kes nakatas temas meelepaha skolastilise filosoofia vastu. Campanella lükkas ümber skolastiliste õpikute õpetuse ja hakkas õppima filosoofiat loodusest. Campanella oli vaimustatud Telesio õpetusest. Sellest kirjutas ta ise järgmiselt: ".... alles Alto-Montes ma tegelesin nagu vaja Telesio filosoofia uurimisega, kuid juba varem, 18 aastaselt, mul oli võimalus saada ühte tema raamatut tema agara õpilase ja järglase käest. Lugedes läbi esimese peatüki, ma kohe sain aru kõik, mida peavad sisaldama endas teised - nii järjekindalt tuletuvad Telesiol peamistest argumentidest kõik järgmised - mitte nii nagu Aristotelesel, kelle juures igal sammul kohtad vastuolusid..... Ma nägin, et seda inimest tuleb paigutada kõrge-

---

I) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 35

male teistest, kuna tema järeldab tõde sellest, mis on tajutud meie meelte poolt, ta uurib esemeid endid, aga mitte seda, mis on öeldud nende kohta inimeste poolt."[1)]

Poolehoidu Telesio õpetuse vastu Campanella oli sunnitud varjama oma ordu eest. Vaimustust kuulsa filosoofi vastu avaldas ta alles pärast Telesio surma 1588.a.

Siitpeale Campanella on kindlalt kaitsnud Telesio põhimõtteid kõigi tema vastaste pealetungide vastu.

Nii ka Campanella esimese teose ilmumise tõukeks sai 1587.a. tähtsusetu itaalia filosoofi ja juristi Marta teose ilmumine, mis oli suunatud Telesio vastu.[2)] Marta teos kandis pealkirja "Aristotelese kindlus Telesio põhimõtete vastu." Marta töötas selle teose kallal lo aastat. Campanella astus välja Marta vastu Telesio kaitseks ja 7 kuuga kirjutas oma kuulsa teose "Meelte abil tõestatud filosoofia", mille pealkiri juba tähistas suurt pööret filosoofias.

Teoses "Meelte abil tõestatud filosoofia" Campanella lükkas põhjalikult ja üksikasjaliselt ümber vastase kallaletungid Telesio õpetusele. Mainitud teose eessõnas Campanella väljendas seisukohta, et loodust tuleb seletada antud aistingute põhjal, primaarseks tunnetuse allikaks on kogemus.[3)]

Seega Campanella tunnetusteoreetiline põhialus oli materialistlik sensualism. See ei ole veel materialistliku liini väljendajaks filosoofias, kuigi ta etendas suurt osa materialismile üleminekul. Dialektiline materialism õpetab, et on vähe ainuüksi sellest sensualismi argumendist, et meie

---

1) Ковалевский, Вопросы философии и психологии, январь, 1896, стр. 144 - 145

2) Петровский, Кампанелла, стр. 122

3) Журналь Министерства Народного Просвещения, октябрь, 1906, стр. 346

teadmiste allikaks on aisting, vaid otsustavaks on see, kas aistingud on välismaailma nähtuste ja esemete peegelduseks.

Oma arvukates sonettides Campanella avaldas mõtet, et maailm on raamat, kuhu igavene mõistus kannab oma mõtted.[1)]

Campanella püüdluseks oli uurida loodust vahetult. Ta kirjutas: "Kõik maailma raamatud koos võetuna ei suudaks vä-sitada minu sügavat janu teadmiste järele. Kuipalju raamatuid ma juba olen neelanud! Aga sealjuures ma suren teadusliku toidu puudusest. Universumi uurimine on mulle kõige olulise-maks vaimseks toiduks."[2)]

Campanella hingestas kogu looduse, vaadeldes seda kui elavat organismi. Universum, see on suur ja täiuslik loom, kirjutas ta. Campanella viib seda analoogiat isegi niikauge-le, et leiab, et universumil on peaaegu samad organid, mis võib leida igas elavas organismis. Järelduse, mille Campanel-la siit tegi, katlemata kannab progressiivset iseloomu. Ta, toetudes Telesio põhimõtetele, jõudis veendumusele, et maa-ilmas toimub pidev muutuste protsess, uue sündimise protsess. Campanellal oli vaja võrrelda loodust kui tervikut elava looma organismiga selleks, et seletada looduse enda seadusi. Nimelt Campanella arutles järgmiselt: kuna inimese mõistus ei saa korraga haarata loodust tervikuna, siis inimene võrd-leb loodust üksikute loomadega, kusjuures tunnetades looma organismi, kannab inimene tema elu seadused üle kogu loodu-sele. Sel teel võib inimese mõistus avastada kogu looduse ehituse.[3)]

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 37

2) Samas, lk. 36

3) Александров, История Западноевропейской философии, стр. 161

Sellest näeme, et Campanella filosoofia materialistlikud elemendid olid seotud veel skolastilise mõtlemise jäänustega, millistest ta ei vabanenud kunagi. Juba looduse võrdlemine jumalaga näitab, et Campanella oli ebajärjekindel oma õpetuses loodusest. Campanella vaadetes on ka tugev astroloogia mõju, mis uurib tähtede, planeetide ja komeetide asetuse mõju rahvaste ja maade ajaloole ning üksikute inimeste eluloole. Selle kohta kirjutas Lafargue: "Campanella ei suutnud kirjutada midagi, mis ei kandnuks ta astroloogiliste harrastuste idealistliku ja müstilise filosoofia pitserit."[1]

Seepärast, kuigi Campanella tihti oma teostes avaldas materialistlikke seisukohti, kuigi tema filosoofias esinevad tugevad materialistlikud elemendid, ei olnud Campanella siiski materialist. Püüdes määrata, millisesse filosoofilisse suunda Campanella kuulus, võib öelda, et ta oli panteist, kuna ta väitis, et loodus on "jumala skulptuurne kuju."[2] Ajal, mil elas Campanella oli panteism sammuks edasi teel kristlusest materialismile, ning seepärast katoliku kirikul oli õigus, kui ta nimetas panteiste ateistideks.

Nagu eelpooltoodust selgub, esines Campanella filosoofilistes vaadetes palju vasturääkivusi ja skolastilise mõtlemisviisi jäänuseid, millest ta ei suutnud kunagi täiesti vabaneda, jäädes veel tugevasti feodaalse ideoloogia kammitsaisse. Võrratult progressiivsemad ja originaalsemad, võrreldes filosoofiliste vaadetega, on Campanella ühiskondlik-poliitilised vaated. Nimelt just tänu oma ühiskondlik-poliitilistele vaadetele Campanella sai laialt tuntuks ja osutas suure

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 37

2) Samas, lk. 37

panuse maailma sotsialistliku mõtte arengu ajaloole. Eriti reljeefselt tulevad esile tema ühiskondlik-poliitilised vaated Campanella tähtsamas kommunistlik-utopistlikus teoses "Päikeseriik". Kuid juba Campanella varasemates teostes tuleb ilmsiks tema suurepärane oskus orienteeruda poliitilistes küsimustes. Näiteks teoses "Kõned Itaalia vürstidele" Campanella veenab itaalia vürste alistuma Hispaaniale,et sel teel aidata kaasa ülemaailmse monarhia loomisele, milles Itaalia, paavsti võimualuse maana, etendaks esmajärgulist osa.[1)]

Seega oli Campanellal juba XVI sajandi lõpuks ilmselt välja kujunenud kindel poliitiline doktriin, milles oli veel palju ähmast ja teokraatlikku, kuid kus juba selgelt kajastus kaasaegse progressi nõue - tsentraliseerimine laostavate väikeriikide vaheliste sõdade vastu. See oli areneva kapitalistliku kodanluse põhiline nõue, sest viimane võis edasi areneda nii majanduslikult kui poliitiliselt ainult tingimusel, kui hävitatakse linnade ja provintside autonoomia ja luuakse nende varemetel rahvuslikud liidud.

Oma edaspidises arengus mõtlejana Campanella läks palju kaugemale.

Campanella uskus inimsoo ühtsusse, et inimesed on ühesuguste võimetega ja seepärast peavad neil olema ka ühesugused poliitilised ja vaimsed õigused. Uskudes inimsoo ühtsusse, Campanella arvas, et see teostatakse kõigi maailma rahvaste ühendamise teel ühe ja sama võimu alla.[2)]

Campanella loomingu paremikku kuulub tema teos "Hispaa-

---

1) Журналь Министерства Народного Просвещения, октябрь, 1906, стр. 353

2) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 45

nia monarhiast". See teos annab tunnistust selle kohta, et Campanelle tunneb suurt huvi kaasaegse Euroopa poliitiliste küsimuste vastu ja veel enam, see näitab ka tema suurt oskust orienteeruda neis küsimustes. Campanella arendab edasi oma teoses "Hispaania monarhiast" juba sajandivahetuseks tema poolt väljatöötatud tsentralisatsiooni ideed. Kuid nüüd läheneb ta sellele küsimusele juba sügavamalt.

Uskudes inimsoo ühtsusse ja mõistes, et kogu ühiskonna areng toimub rahvaste ühendamise suunas ühe võimu alla, Campanella õpetas, et täiesti see ühinemine saavutatakse tuleviku kommunistlikus ühiskonnas. Seepärast kogu oma pika ja kannatusrikka elu jooksul Campanella suunas oma tegevuse ühe ja sama eesmärgi saavutamiseks - kommunismi kehtestamiseks. Nagu eluloolistes andmetes juba märgitud, Campanella, selle oma eesmärgi saavutamiseks, organiseeris ülestõusu Kalaabrias. Kuna see nurjus, siis vanglas olles otsis ta tröösti unistustes, utoopias, ning tulles vabadusse ta kirjutas oma kuulsa teose "Päikeseriik", jättes järeltulevatele põlvedele väärtusliku pärandi. Nimetatud teoses esmakordselt sotsialismi arengu ajaloos on formuleeritud suure selguse ja üksikasjalikkusega kommunistlikke ideid. "Päikeseriik" on utoopia kujul esitatud projekt poliitilise ja ühiskondliku korra ümberkujundamiseks. Iseloomustades Campanella kommunistlik-utopistlikku teooriat, kirjutas Paul Lafargue: "Campanella utoopia on üks kõige julgemaid, kõige täielikumaid ja kõige köitvamaid kõigist kunagi kirjutatud utoopiatest: ta haarab oma "Filosoofilise vabariigi" struktuuri kõik meeste ühiskondlikud suhted omavahel ja nende vastastikused suhted naistega, jätmata varju isikliku elu kõige pisemaid detaile. Ta täiesti

vabalt ja julgelt käsitleb ja lahendab sotsiaalseid probleeme, milliseid püstitati tema ajal."[1]

"Päikeseriik" näitab, et Campanella oli julge sotsiaalne reformaator "...kellest ei võinud jagu saada ei vanglad, ei piinamised, ei alatised jälitamised, ei ettevalmistatava ülestõusu lootuste hukkumine. Millist Campanella teost me ka ei võtaks, olgu see "Hispaania monarhiast", "Astroloogia", "Võidetud ateism", - kõikjal, vaatamata teemade mitmekesisusele, paistab läbi üks ja seesama mõte suure sotsiaalse ümberkujundamise paratamatusest ja vältimatusest - mõte,mis on varjatud arutlustega ideaalsest kristlikust monarhiast teistes teostes ja avalikult välja öeldud kuulsas utoopias..."[2]

Julgelt esitab Campanella selles kommunistliku ühiskonna utoopilises programmis oma sotsiaalsed ideed: eraomanduse puudumine, üldine töökohustus, kuna töö oli tunnistatud auasjaks, tootmise ja jaotamise ühiskondlik organisatsioon, kodanike polütehniline kasvatus. Need ideed olid progressiivsed, ja kuigi tal esineb teataval määral vasturääkivusi ja kõrvalekaldumisi tõelise kommunistliku ühiskonna kujutamisel, siis tulenevad need tema sotsiaalset päritolust ja tema ajastu piiratusest. Campanella kujutlus paremast ühiskonnast ei saanud veel teostuda sel perioodil, kuna sellsks puudus vastav majanduslik alus. Itaalias XVI sajandil katlemata ei olnud olemas neid tingimusi, mis oleksid võimaldanud üleminekut kommunismile. Seepärast Campanella kujutlus paremast ühiskonnast pidi jääma vaid unistuseks, utoopiaks.

"Päikeseriigi"esialgne, itaaliakeelne variant valmis

I) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 49

2) Петровский, Кампанелла, стр. I27 - I28

16o2.aastal. 1613.aastal tõlkis Campanella "Päikeseriigi" ladina keelde. Kuid alles kümne aasta möödudes, s.o.1623. aastal ilmus teos esmakordselt trükis Adami väljaandel Frankfurtis ning 1637. aastal Campanella enda poolt väljaantuna Pariisis.

"Päikeseriik" on kirjutatud dialoogi vormis: jutustusele, mis on antud esimeses isikus, on juurde lisatud kirjanduslik traditsiooni kohaselt kaasvestleja repliigid, mis suunavad jutustust ja mõningatel juhtudel on paratamatud üleminekuks ühelt teemalt teisele.[1] Jutustuse ülesehitus on väheoriginaalne: jutustaja sattus äsjaavastatud saarele,kus kehtis ideaalne ühiskondlik kord, mille üksikasjaline kirjeldus moodustabki kogu jutustuse sisu. Selline teose ülesehitus oli välja töötatud juba vanas Kreekas. XVI ja XVII sajandil sai see aga uuesti laialdase leviku osaliseks seoses suurte geograafiliste avastustega. Seda kasutati mitmesugusteks eesmärkideks. Campanella kasutas sellist teose ülesehitust kommunismi propageerimiseks.[2]

Oma utoopilise kommunistliku ühiskonna kujutamisel ei ole Campanella olnud eeskujudeta. Campanella utoopias kajastuvad mõjutused, mida ta on saanud selleaegse kirjandusliku pärandi uurimisel.

Karl Marx, oma töös "Louis Bonaparte'i kaheksateistkümnes brümäär", ütles iseloomulikult mineviku traditsioonide ülevõtmise kohta ja nende ärakasutamisest: "Kõigi surnud sugupõlvede traditsioonid lasuvad luupainajana elavate ajudel. Ja just siis, kui neile näib, et inimesed ei teegi muud kui

---

1) Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. 7 - 8

2) Розенберг, История политической экономии, стр. 65

kujundavad ümber iseend ja ümberolevaid asju ja loovad seni-olematut, just neil ..... epohhidel manavad nad kartlikult esile mineviku vaimusid, kutsudes neid endale abiks...."[1]

See leiab kinnitust XV sajandil Euroopas tekkinud humanistlikus liikumises.

Teatavasti algas XV sajandi teisel poolel humanismi kiire liikumine Euroopas, mis saialguse Itaaliast. Humanistid leidsid antiikaja kultuuris ideoloogilisi valemeid oma otsingute ja ideaalide jaoks, mõtte vabadust ja moraali sõltumatust. Kogu humanistlik liikumine kulges antiikaja "taassünni" loosungi all. Fr. Engels oma sissejuhatuses "Looduse dialektikale", kirjutas: "Bütsantsi hukkumisel päästetud käsikirjades, Rooma varemeist väljakaevatud antiikseis rändkujudes ilmus üllatunud Lääne ette uus maailm, Kreeka vanaaeg; selle heledate kujude ees kadusid keskaja viirastused,..."[2]

On loomulik, et Campanella kui XVI sajandi plebeiliste masside ideoloog ja intelligentsi esindaja ei võinud jääda kõrvale antiikaja "taassünni" mõjudest.

Eeskujud, mida Campanella võis kasutada oma utoopilise ühiskonnapildi loomisel, kuuluvad IV ja III sajandisse e.m.a. Karl Marx ütles, iseloomustades vastavat perioodi: " Kreeka suurim sisemine õitseng langeb ühte Periklese ajastuga, suurim väline õitseng Aleksandri ajajärguga."[3] "Periklese ajastu" s.o. Ateena põlise e. linnriigi ülima õitsengu ajajärk, oli samaaegselt nende vastuolude kuhjumise ajajärk, mis põhjustasid põlisliku süsteemi kriisi ja järgneva laostumise.

---

1) K.Marx, Louis Bonaparte'i kaheksateistkümnes brümäär, lk.9

2) К.Маркс и Ф.Энгельс, Соч.т.XIV , стр. 475

3) К.Маркс и Ф.Энгельс, Соч.т.I, стр. 180

Oriomandusliku eraomandi kasvu tagajärjel toimus väiketootjate laostumine, kes ei kannatanud välja orjatöö konkurentsi. Engels kirjutas selle kohta: "Kaubanduse ja tööstuse arenemisega tuli aga rikkuste kuhjumine ja kontsentreerumine vähestesse kätesse, vabade kodanike hulkade vaesumine, kellele jäi ainult valida, kas hakata orjatööga võistlema oma käsitöö abil, mida peeti häbistavaks ja põlatavaks... - või aga muutuda kerjuseks. Nad tegid antud tingimustes paratamatult viimast ja kuna nad moodustasid rahvamassi, viisid nad seega põhja kogu Ateena riigi." [1]

Sellest järgneb, et kogu Kreeka orjanduslik ühiskond oli astunud oma arengu sellesse faasi, millal suurmaaomanike ja orjapidajate oligarhia võis säilitada oma võimu ainult toetudes sõjalisbürokraatlikule riigiaparaadile.

IV sajandil alanud raske kriis, terav varanduslik kihistumine Kreeka kogukondades, vabade kodanike suurte masside vaesumine - kõik need ühiskonna lagunemise sumptonid põhjustasid uue riigikorra otsinguid. Tekkis rida ideaalse riigi utoopilisi projekte. Nende orjanduslike utoopiate iseloomustavaks jooneks oli põlisliku ühisomandi reaktsiooniline idealiseerimine, mõte riigi - orjapidaja loomisest, kus "kodanikud" toituksid võrdsetel õigustel orjatöö arvel.

Kõige tuntum neist projektidest on Platoni "Politeia" ("Riik"). Platon oli oma sotsiaalpoliitilistelt vaadetelt puhtreaktsiooniline, kuna nihutas esiplaanile teooria, mille eesmärgiks oli rajada aristokraatlik vabariik, kus inimesed on jagatud kolme seisusse - käsitöölised, sõdurid ja filosoofid, kusjuures mittetootjate seisuste, s.o. sõdurite ja

---

[1] Fr.Engels, Perekonna, eraomandi ja riigi tekkimine, lk. 12o

filosoofide jaoks soovitab Platon tühistada eraomanduse ja perekonna. Selline süsteem kujutas endast suletud kastikorda koos orjade ja vabade kodanike ekspluateerimisega. Platoni poliitilise kriitika peaobjektiks on demokraatia. Demokraatia on Platoni arvates madalaim ja ühtlasi kõlbmatu riigivorm. Tema ühiskonnas rahvamassid on kõrvaldatud riigi valitsemiset. Ainult sellist ühiskonda peab Platon õiglaseks ja muutumatuks.

Kuna Platoni idealiseeritud "kommunistliku" riigi kujutlus on puhtreaktsiooniline, ei saa me pidada seda Campanella utoopilise kommunistliku riigi ja ühiskonna kujutluste prototüübiks. Platoni "kommunismil" ei ole midagi ühist kommunistlike ideedega. See oli dikteeritud orjapidajate ühiskonna omakasupüüdlikest huvidest. Oma ühiskonna ideaali nägi Platon minevikus ("kuldne ajastu"), mitte tulevikus.

"Politeia" ei saanud olla Campanella "Päikeseriigile" prototüübiks ka seetõttu, et selles esitatud vaated vastasid oma ajastule. Vaated aga, mis olid omased Platoni ajajärgule, ei saanud kaugeltki õiged olla epohhil, mil tegutses Campanella. Sellele vaatamata oli antiiksete autorite mõjutustest Campanellale kõige tugevam Platoni mõju. Eriti teravalt tuleb see esile Campanella teose nendes osades, mis on pühendatud abieluliste suhete kirjeldamisele. Võib isegi öelda, et siin Campanella mitte ainult ei lähtu Platoni ideedest, vaid põhiliselt neid lihtsalt kordab, peaaegu mitte midagi lisades plaatonlikule argumentatsioonile.

Campanella "Päikeseriiki" lähendab Platoni "Politeiale" veel see, et ideaalses ühiskonnas valitseb vaimne aristokraatia. Muidugi selles osas on Campanella ja Platoni vahel suur ja printsipiaalne erinevus, mida lähemalt käsitletakse käes-

olevas töös "Päikeseriigi"riikliku korralduse juures. Osalisi eeskujusid Campanella oma "Päikeseriigi" loomisel on nähtavasti ammutanud peale poliitiliste traktaatide ka antiiksest ilukirjandusest. Hellenistlikus kirjanduses muutub kujutledav reis kestaks utoopiale, ideaalse ühiskonna pildile. Seejuures kaugemale tavalisest antiikse utoopia tüübist eemaldub hellenistlik kirjanik Jambulos, kelle tööd on säilunud meieni ajaloolase Diodorose Sitsiiliast ümberjutustustes. Mis puutub riigi nimetuse ja asukoha prototüübisse, siis kahtlemata on Campanellale siin eeskujuks olnud Jambulos. Nimelt viimane, sarnaselt Campanellale käsitles reisu ühele saarele saarterühmast ekvaatori lähedal, nimetades selle Päikesesaareks, lähtudes motiivist, et sealsete elanike juures esineb päikesekultus.[1] Kuna Jambulose vastav riik oli ka "kommunistlik", mis püüdis kehtestada õiglase ühiskondliku korra, võib oletada, et Campanella on selle motiivi üle kandnud oma uude ühiskonda, nimetades selle Päikeseriigiks. Nimelt on ajaloolase Diodorose Sitsiiliast kaudu Jambuloselt säilunud fantastilisi kujutusi ürgkommunistlikust ühiskonnast. Tema poolt kirjeldatud saareriigis elanikud elasid suguharulistes koondistes, kusjuures siin ei esinenud kaste, kuningaid, perekonda, omandit ega ühiskondlikku tööjaotust.[2] Jambulose poolt kirjeldatud ühiskond on ürgkommunistlikku tüüpi, kuid kõrge vaimse kultuuriga. Võib oletada, et Jambulose "kommunism" on ideaalsem Platoni omast, kuna siin puudub plaatonlik, nagu ütles Marx "... Egiptuse kastikorra Ateena idealisatsioon."[3]

---

1) Томсон, История древней географии, стр. 257

2) Волгин, Предшественники современного социализма, стр.30-31

3) K.Marx, Kapital I, köide, lk. 375

Võiks tunduda tõenäolisena, et Campanellale avaldas mõju tema "Päikeseriigis" esitatud ideede kujunemisel Thomas More sotsialistlik-utopistlik teos "Utoopia", mis avaldati trükis 1516. aastal ja mis XVI saj. jooksul oli laialdaselt levinud. Tegelikult aga tuleb väita vastupidist - More "Utoopia" mõjust Campanellale võib küll vaevalt kõnelda ning kui see eksisteerib, siis ainult väga väikestes detailides võib leida "Päikeseriigis" ja "Utoopias" esitatud vaadete kokkusattumist. [1] Sotsiaalse utoopia tähtsamad probleemid, nagu tootmise ja jaotamise organisatsioon, valitsemine, abielu, on Campanella poolt "Päikeseriigis" esitatud hoopis erinevalt, kui More oma "Utoopias".

Mõjutused antiikajast Campanellale tema "Päikeseriigi" koostamisel on olnud mainimisväärsed. See ei tähenda aga Campanella suurepäraste ideede alahindamist tuleviku ühiskonna loomisel. Campanella "Päikeseriik" on väga mitmekülgse käsitlusega ja haarab kõiki elualasid, millede üksikasjalikku analüüsimist teostatakse käesoleva töö järgnevates peatükkides, kuid Campanella kommunistlik-utopistliku õpetuse kohta ei või kaugeltki öelda, et see kannatab originaalsuse puudumise all.

I) Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. I3

II

Päikeseriigi kirjeldus ja majanduselu.

Oma unistusliku riigi asukohaks valis Campanella Taprobana saare, mis asetseb kaugel tema kodumaast Itaaliast India ookeanis ekvaatori lähedal.[1] Taprobana on praeguse Tseiloni vana nimetus, kuid teatavasti ei asu Tseilon ekvaatoril, nagu Campanella kujutas ette Taprobana asukohta. Lahkuminek siin on arvatavasti tulnud sellest, et vanadel kaartidel, millis-te järgi orienteerus Campanella, ekvaator läbis Taprobana saare.

Campanella ei kujuta Päikeseriiki üksi sellel saarel asuvana, vaid seal on peale viimase veel 4 riiki, kus Campanella arvates valitses ekspluataatorlik kord ning millised seetõttu olid vaenulikud Päikeseriigile.

Kuna feodaalühiskonnas toimusid lakkamatud sõjad üksikute provintside, linnade ja maade vahel, kujutasid keskaegsed linnad, kloostrid ja üksikud majadki endist tugevaid kindlustusi, mis oleksid suutelised vastu panema vaenlaste rünnakutele. Campanella kogu oma elu elas sellistes Itaalia kindlustatud linnades, milledele sageli sai osaks üle elada piiramisi ja rüüstamisi. Seepärast kujutab ta ka oma Päikeseriiki omapärase riik-kindlusena, mis suudaks vastu panna samal saarel asuvate vaenulike riikide rünnakutele. Linn asub kõrgel künkal ning on ehitatud ringikujuliselt.[2] Nimelt kogu linn koosneb 7-st ringist, mis laskuvad alla

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр.25

2) Samas, lk. 26

mööda mäekülgi. Iga ring on eraldatud teisest tugeva müüriga, nii et müüre on kokku seitse. Neid linna üksikuid osi nimetatakse 7 planeedi nimetuse järgi, vastavalt Ptolemaiose süsteemile: Päike, Kuu, Merkur, Veenus, Mars, Jupiter, Saturn. Et linn oleks hästi kaitstud vaenlaste rünnakute vastu, on kogu linn ümbritsetud veel laia muldvalliga, kraavidega, tornidega jne. [1] Selliselt tugevasti kindlustatult on linn Campanella arvates väljaspool igasugust hädaohtu. Ta kirjutab selle kohta: "... kui keegi mõtleks vallutada seda linna pealetungiga, tal tuleks seda vallutada 7 korda. Kuid minu arvates on võimatu vallutada juba esimest ringi: nii lai on teda ümbritsev muldvall ja nii kindlustatud on ta bastionidega, tornidega, pommitajatega ja kraavidega. [2]

Linna kindlustussüsteemi kirjeldamisel Campanella näitab üleminekut keskaegselt sõjandustehnikalt manufaktuuriaegsele sõjandustehnikale. Nimelt linna sisemised müürid on ehitatud vastavalt keskaegsele tehnikale, kuna aga väline - muldvall on varustatud bastionidega, mis on juba manufaktuuriaegse sõjandustehnika saavutus.

Linn on küllaltki suur, tema läbimõõt on 2 miili, ümbermõõt 7 miili. Ühest linna osast teise viivad 4 laia sillutatud tänavat 4 värava kaudu, mis asuvad vastavalt 4-le ilmakaarele. [3] Igas müüris on seega 4 väravat, mille kaudu toimub läbikäik. Väravad oma ehituselt on Campanella ajastule iseloomulikud kindluse tõsteväravad, mis erilise mehhanismi abil iseenesest võivad tõusta ja langeda vastavalt avanedes ja sulgudes.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 27

2) Samas, lk. 27

3) Samas, lk. 26

Linna sisemised ehitused kulgevad samuti ringidena vastavalt müüride ringlevale ehitusviisile. Ehitused on Campanella poolt kirjeldatud üldsõnaliselt ning sageli vasturääkivalt, mistõttu on raske anda selget ülevaadet linna sisemiste hoonete ehitusest. Kirjeldusest linna üldilme kohta võib aga järeldada, et selle riigi elanikel ei puudu mugavused ega ilutunne.

Päikeseriiklaste kõrgeltarenenud ilutundele viitab ka linna müüride ehitus. Nimelt on kõik linna ümbritsevat 7 müüri kaetud piltide ja joonistega, kusjuures neis valitseb range süsteem.[1] Nii näiteks esimese müüri sisemisel küljel on kujutatud matemaatilised figuurid, kusjuures igaüks neist on varustatud selgitavate märkustega, mis on kirjutatud ühes värsis. Sama müüri välisel küljel on maakera kujutis.

Teise müüri siseküljel esinevad kallihinnaliste ja lihtsate kivide, mineraalide ja metallide kujutused, kusjuures igaühe juures on seletav märkus kahes värsis. Teise müüri välisküljel on kujutatud mered, jõed, järved ja allikad, mis on maailmas olemas ning on näidatud ära nende tekkimine,omadused jne.

Kolmanda müüri siseküljel on joonistatud kõik puude ja taimede liigid, kuna nende juures ei puudu ka selgitavad märkused nende kasvukohast ja omadustest. Välisel küljel on kujutatud kõik võimalikud kalade liigid.

Järgmise, s.o. neljanda müüri sisemine külg on kaetud joonistega, mis kujutavad kõiki lindude liike, kuna välisküljel on roomajate liigid.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 32

Viienda müüri sise- ja välisküljel on kujutatud maailma suurimad loomad ja lõpuks kuuenda müüri siseküljel on kujutatud kõik käsitöö alad koos tööriistadega, mida kasutati iga rahva juures. Välisel küljel on kogu maailma suurte teadlaste,relvastuseleiutajate ja riigimeeste portreed (Jupiter, Solon, Caesar, Hannibal jt).

Nagu järgnevast käsitlusest selgub oli neil müüripiltidel ülisuur tähtsus päikeseriiklaste hariduse omandamisel.

Mäe tipus on suur avar väljak, mille keskel asub tempel, mida Campanella on kirjeldanud võrdlemisi üksikasjaliselt, kuna tempel oli keskaegses ühiskonnas kõige suurema tähtsusega ehitiseks, ja et Campanella ka ise oma noorusaastail viibis palju kloostris, omistas ta oma ideaalriigis templile suure tähtsuse.

Tempel ei ole ümbritsetud müüridega, vaid nagu juba öeldud, ta asub laial avaral väljakul.[1] Oma kujult on tempel ümmargune, tema ümbermõõt on 350 sammu. Templil on 2 kuplit - suur peakuppel ja teine väiksem. Väiksemąs kuplis on aken, mille läbi on näha altar, mis on päikesekujuline. Altarit ümbritsevad kaks sammasterida. Altaril asetseb 2 gloobust, kusjuures üks on taeva, teine maa kujutis.

Kogu templi ehitus meenutab päikesesüsteemi nii nagu Campanella seda ette kujutas.

Peakuplil on kujutatud kõik taevatähed, ning igaühe all on kolmes värsis näidatud nende nimetus ja mõju, mida nad avaldavad maapealsetele nähtustele. Templis alatiselt põleb 7 kuldset lampi, mis kannavad 7-me planeedi nimetust.

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 29 - 30

Templi katusel asuva teise, väiksema kupli kohal lehvib lipp, mis näitab tuulte suundi. Campanella arvab, et neid on 36, olles suurendanud seega tavalist tuulte suundade arvu 32-lt 36-le. Templi katusel, väikese kupli ümber asetsevad väikesed kambrid, kus elavad vaimulikud.

Päikeseriigi territoorium ei piirdu ainult selle alaga, mis hõlmab enda alla kindlustatud linn, vaid väljaspoole linna müüre jäävad laialdased põllu- ja karjamaad.

Campanella, luues kujutluse oma ideaalse riigi ehitusest, on toetunud ainult oma fantaasiale ja konkreetsetele eeskujudele keskaegsest kindlustatud linnast. Antiikaegseilt autoreilt me ei leia midagi, mis viitaks eeskujude andmise võimalusele. Platoni "Politeias" kirjeldatud vabariik kujutab enesest midagi sõjaväelaagri taolist, ilma elamiseks vajalike mugavusteta.[1)]

Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis ühiskonna majanduslikku struktuuri moodustavate tootmissuhete süsteemi aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Campanella, juureldes itaalia rahvamasside viletsuse põhjuste kallal ja otsides sellest väljapääsu, jõudis arusaamisele, et töötavate hulkade vaesuse peapõhjuseks on eraomandi olemasolu. Siit tuleneb ka eraomandi täielik puudumine Campanella poolt kujutatud ideaalses riigis. Campanella näitab, et Päikeseriigis valitsev heaolu ja küllus baseerub sellel, et "....neil on kõik ühine".[2)] Campanella jõudis arusaamisele, et eraomandi puudumine kaotab ühiskonnas vastuolud, ta hävitab ühelt

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 57

2) Кампанелла, Город Солнца, стр. 37

poolt vaesuse, teiselt poolt rikkuste kuhjumise ühtede kätesse.

Campanella, arendades majandusliku võrdsuse ideed, arvustas ka oma kaasaegset ühiskonda "Päikeseriigis", kus eksisteerib eraomand ning ekspluateerimine ja kus "... äärmine viletsus teeb inimesed lurjuseiks, kavalaiks, salalikeks, varasteks, kuritahtlikeks, põlatuiks, valetajaiks, valetunnistajaiks jne., rikkus aga ülbeiks, uhkeiks, ignorantseiks, äraandjaiks, arutlejaiks, kes arutlevad seda, mida nad ei tea, petiseiks, hooplejaiks, kalkideks, haavuvaiks jne."[1] Alles siis kui "... ühiskond teeb kõiki samaaegselt rikasteks, kuid seejuures ka vaesteks: rikasteks - seepärast et neil on kõik, vaesteks - seepärast et neil ei ole mingit omandit,..."[2], kujuneb olukord, kus kaob ebaõiglus ühiskonnas ja saavutatakse rahulik ning õiglane elu.

Tootmisvahendite ühiskondlikule omandile vastab ka tootmise ja jaotamise ühiskondlik iseloom. Kõik kodanikud omavad võrdse õiguse saada riigilt elatusvahendeid, mida nad vajavad - toidu, riietuse jne. näol, - vastavalt oma tarvidusele. Jaotamine on läbi viidud põhimõtte järgi: igaltühelt tema võimete kohaselt, igaleühele tema tarviduse järgi. Lähtudes eelnevast põhimõttest, teostatakse jaotamist range täpsusega; "...ametiisikud jälgivad hoolikalt seda, et keegi ei saaks rohkem, kui talle on vajalik."[3] Selles põhimõttes ei ole Campanella olnud aga täiesti järjekindel. Toodete jaotamine ei toimu täieliku võrdsuse printsiibi alusel. Kõrgemad amtnikud ja vaimulikud omavad siin eelistatumat seisukohta.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 62

2) Samas, lk. 38

3) Samas, lk. 39

Nii Campanella märgib, et nende toiduportsjonid on suuremad kui tavalistel kodanikel.[1)]

Asudes üksikute majandusharude analüüsimisele Päikeseriigis, tuleb märkida, et kõige suuremat tähtsust Campanella on omistanud põllumajandusele. Põllutööd tuleb austada Campanella arvates juba sellepärast kõige rohkem, et sellest sõltub kõigi elanike toitumine. Põllumaad Päikeseriigis, nagu juba eespool märgitud, asuvad väljaspool linna müüre, kus on haritud kogu viljakas maa. Põllumaad haritakse töökohustuslikkuse korras kõigi kodanike poolt, kes määratud ajal lahkuvad linnast relvastatud salkade saatel. Päikeseriigis on aga ka kodanikud, kes tegelevad ainult põllumajanduslike töödega. Need on inimesed, kes on vähem andekad. Suurt tähtsust osutavad nad põllupinna viljakuse tõstmisele, kuigi nad seda ei väeta mingisuguse väetisega, kuna nad kardavad, et see mõjub halvasti seemne idanemisele, kõdundades seda.[2)] Samuti kardavad nad, et tarvitades selliselt väetatud põldudel kasvanud vilja toiduks, mõjub see halvasti tervisele. Põllupinna viljakuse tõstmise saavutavad nad hoolsa ja põhjaliku harimisega.

Tähtsamaks majandusharuks põllumajanduse kõrval on Päikeseriigis loomakasvatus.[3)] Suur osa maast, mis ei kuulunud külvi alla, jäeti karjamaaks. Loomakasvatusest tähtsal kohal on hobusekasvatus, kuid samuti kasvatatakse härgi, veiseid, lambaid ja teisi loomi. Samuti tegeletakse kodulindude kasvatamisega. Sellest hoolimata, et hästiarenenud loomakasvatus rahuldas elanikkonna vajadused toiduks tarvismineva liha osas, harrastatakse Päikeseriigis veel metsloomade küttimist, kuid

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 49

2) Samas, lk. 77 - 78

3) Samas, lk. 78

see oli tingitud peamiselt sportlikest huvidest.

Põllumajandussaadused ja loomakasvatusest saadud tooted lähevad elanikkonna vajaduste rahuldamiseks toitlustamise osas. Päikeseriigis on läbi viidud ühistoitlustus. [1] Igas müüriga eraldatud linna osas on suured ühisköögid, vastavalt toidunõude, toiduainete- ja joogitagavarade ladudega ning kauplustega nende juures.

Toidud valmistatakse arstide nõuannete kohaselt, kusjuures arst määrab ka millist toitu anda vanadele, millist noortele ja haigetele. Päikeseriiklased söövad kaks korda päevas, vanad saavad süüa kolm korda, aga lapsed neli korda päevas. Toiduks nad tarvitavad liha, võid,mett, juustu, kala, viinamarju.[2] Toidud on neil vahelduvad: ühel päeval nad söövad lihast, teisel päeval kalast ja kolmandal päeval aedviljast valmistatud toitu ja siis jälle lihatoitu.

Campanella, kirjeldades Päikeseriigi elanike toitlustust, näitab, et viimaste toitumine on võrratult parem tema kaasaegse Itaalia töötavate kihtide omast. Nimelt tavalise itaallase toiduks oli peamiselt aedvili, sinna juurde kuulus ka õli ning veega segatud leib, kuna aga päikeseriiklaste toidusedelil esinevad peale aedvilja veel liha, või, juust jne. Tänu hästiarenenud põllundusele ja loomakasvatusele ei ole päikeseriiklastel toidust puudust, vaid seda on külluses.

Päikeseriigi kodanikud, peale põllumajanduse ja loomakasvatuse alal töötamise, kahtlemata tegelevad mitmesuguste käsitööaladega, kuna nad oma tööga kindlustavad külluse kõigi tarbeesemete alal. Campanella on aga olnud väga tagasihoidlik käsitöö alade kirjeldamisel, mistõttu ka käesolevas töös on

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 48 - 49

2) Samas, lk. 81 - 82

raske anda selget ülevaadet käsitööstuslikust tootmisest.

Riietus on Päikeseriigi kodanikel ühesugune.[1] Isegi mehed ja naised kannavad peaaegu sarnaseid rõivaid; vahe seisneb ainult selles, et naistel mantel ulatub üle põlvede, kuna meestel ei ulatu põlvedeni. Riideid on neil külluses, vastavalt igale asstaajale. Tavaliselt riietusesemed on valged, kuid kantakse ka punaseid "...päeval ja ..linna piirides nad kõik kannavad valget rõivastust, kuid öösel ja linnast väljas nad riietuvad punasesse - kas villasesse või siidi, must värv on neile niisama vastik kui igasugune mustus..."[2]

Kuna Päikeseriigis, nagu järgnevast käsitlusest selgub, on kadunud linna ja maa vaheline vastuolu, ning esineb ainult üks kõikehõlmav tootmissektor, kellel on õigus käsutada kogu maa tarbimistoodangut, on kaubaringlus sisemaal kadunud. Seega ei esine siin ka kaubatootmist. Päikeseriigis ei esine sisekaubandust, küll aga toimub kaubavahetus teiste maadega.[3] Mitmesugustest maadest sõidavad Päikeseriiki kaupmehed kauplemise eesmärgil. Raha Päikeseriigis ei ole käibel ei siseriigis ega ka väliskaubanduses, vaatamata sellele, et raha tuntakse. Sellest tingituna väliskaubanduses vahetus toimub kaup kauba vastu. Nimelt vahetavad päikeseriiklased neid kaupu, mis neil endi tarbimisest on üle jäänud, kaupadega, mida nende riigis ei toodeta. Raha münditakse Päikeseriigis peamiselt saadikute jaoks, kelledel tuleb viibida välisriikides.

Kõrgelt tuleb hinnata seda, et Campanella kui XVI saj. utopist õigesti mõistis tehnika osatähtsust majanduselus.

---

1) Кампанелла, Город Солнце, стр. 41

2) Samas, lk. 60

3) Samas, lk. 76

Campanella mõistis õigesti, et ainult kõrgelt arenenud tehnika abil on võimalik toota sellistes mõõdetes produkte, mis tagab külluse kõigi tarbeesemete alal ja seega kogu ühiskonna heaolu. On väga iseloomulik, et just Itaaliast päritolev kommunist-utopist nii hästi mõistis tehnilise progressi otsustavat tähtsust ühiskonna edasises arengus. Campanella vaadete kujunemisele selles küsimuses avaldas kahtlemata mõju tolleaegse Itaalia tehnika, mis oli küllaltki kõrgel tasemel, ja kuulsa Itaalia kunstniku, tehniku ja õpetlase Leonardo da Vinci tegevus.

Vaatamata sellele, et Itaalia XV sajandil juba läheb vastu langusele, ta veel kogu XV saj. jooksul ja ka XVI sajandil jääb eesrindlikuks maaks tehnika ja teaduse alal. Nagu teada põhiliseks tootmisalaks Itaalias oli tekstiiltööstus, villaste kangaste tootmine. Tekstiiltööstuses esimesena Itaalia linnades rakendatakse tehniliste seadmete alal rida tähtsaid täiustusi. Mõlemad tekstiiltööstusliku tootmise põhiprotsessid, ketramine ja kudumine võetakse revideerimisele. Nii näiteks ketruse alal endise käsivoki asemel, mida kasutati keskajal, võetakse tarvitusele XV sajandi 7o-ndail aastail vokk, mis on võrreldes käsivokiga rohkem täiustatud ning lühendab ajakulu kahekordselt.[1] Samuti ka tekstiiltööstusliku tootmise teise põhiprotsessi, kudumise, tehnika leiab täiustamist. Varem tarvitusel olnud käsikangasteljed asendatakse nüüd keerulisematega, mis võimaldavad kiirendada tootmisprotsessi. Samal ajal tehnilisi uuendusi viidi läbi ka sõjaasjanduses, kuna sõjandustehnika alal mahajäämine tähendaks kaotada eksisteerimisõigus. Võeti tarvitusele tulirelvad, kahurid.

I) Гуковский, Механика Леонардо да Винчи, стр. 2I8-2I9

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Tulirelvade kasutuselevõtmine põhjustas metallivajaduse kolossaalse kasvu. Metalli nõudis üha suuremat tähtsust omandav kahurvägi, ning metalli nõudis ka koos kahurväe tõusuga komplitseeritumaks ja tugevamaks muutuv turbevarustus: raudrüü näol. Metallivajaduse järsk suurenemine põhjustas tehniliste uuenduste läbiviimise ka metallurgia alal. Siin võeti tarvitusele veejõul käivate lõõtsadega kõrgahi, mis võimaldas toota metalli suuremal määral kui varem.

Samal ajal tekib püüe ka teaduslikult põhjendada arenevat tehnikat, seda teoreetiliselt lahti mõtestada, teha teoreetilisi üldistusi. Siinkohal tuleb märkida Leonardo ga Vinci tegevust, kes nõudis, et tehnika peab toetuma teoreetilisele baasile ning et teadus, mis oma tulemusi kogemuse varal ei kontrolli, teadus mis pole suunatud kogemusele, on kasutu. Neid oma veendumusi väljendas ta järgmiste sõnadega: "Need, kes armuvad praktikasse ilma teooriata, sarnanevad tüürimehega, kes asub laeva juhtimisele ilma tüüri ja kompassita ja seepärast pole kunagi kindel, kuhu ta suundub;" "teadus on väejuht, praktika - sõdurid".

Kuigi ei saa otseselt viidata, millist mõju avaldas kaasaegse Itaalia tehnika Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigi tehnikale, oli see mõju kaudselt kahtlemata olemas. Campanella ka oma Päikeseriigis osutab kõrge tehnika olemasolule, mis kergendab päikeseriiklaste tööd kõigil tootmise aladel. Nii näiteks põllumajanduslikel töödel kasutavad nad erilisi masinaid - vankrid, mis on varustatud purjedega, kuid mis võivad liikuda ka vastu tuult ja ilma tuuleta. [1]

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 77

Kõrge tehnika olemasolule viitab ka merenduses kasutatavate eriliste laevade ja galeeride olemasolu, mis sõidavad merel ilma aerudeta ja tuule abita.[1)]

Kogu majanduselu juhtimist Päikeseriigis teostab isik, keda nimetatakse Armastuseks. Armastus ise ei tegele praktilise tööga, ei võta osa tootmisest, vaid ainult juhib seda vastavate nõunike kaudu. Sellist isikut võib võrrelda Campanellale kaasaegse Itaalia inseneriga.

Nimelt seoses tehnika arenemisega keskajast pärinev käsitööline ei suutnud omandada tekkinud uuele olukorrale vastavaid tehnilisi oskusi: see asjaolu põhjustas vältimatu tagajärjena tehnik - spetsialisti - inseneri kuju ilmumise ajaloonäitelavale, kel oleks praktilisi vilumusi ja veidi saaks aru ka teooriast.[2)] Insener mitte ainult ja mitte niivõrd ei tegele praktiliselt mingi tootmisharuga, vaid ta peamiselt juhib seda, annab nõu ja näpunäiteid, koostab projekte jne.

Campanella on sellise inseneri kuju oma kaasajast üle viinud tema poolt kirjeldatavasse Päikeseriiki.

Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis, nagu eelnevalt selgus, tootmisviis vastab täielikult kommunistliku ühiskonna põhiprontsiipidele. On teada, et otsustavaks jõuks, mis määrab ühiskonna palge, ühiskondliku korra iseloomu, on materiaalsete hüvede tootmisviis, et igasuguse ühiskondliku korra aluseks on tootmine ja selle järel tootmise saaduste vahetus. Igas ajalooliselt erinevas ühiskonnas ühiskonna ja-

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 79

2) Гуковский, Механика Леонардо да Винчи, стр. 231

gunemine klassideks oleneb sellest, mida ja kuidas toodetakse ja kuidas tootmise saadusi vahetatakse.

Järgneva peatüki ülesandeks on analüüsida Päikeseriigi ühiskondlik-poliitilist korda, mille iseloom on kindlaks määratud materiaalsete hüvede tootmisviisiga.

III
Ühiskondlik - poliitiline kord Päikeseriigis.

Päikeseriigis ühiskonna majanduslikuks aluseks on tootmisriistade ning -vahendite ühiskondlik omand. Vastavalt sellele puudub Päikeseriigis kodanike jaotamine klassidesse. Campanella poolt kirjeldatud ühiskond ei ole jagatud vaesteks ja rikasteks, rõhutuiks ja rõhutavaiks, vaid kogu elanikkond kujutab endast võrdsete õigustega ja kohustustega kommunistliku ühiskonna töötajaid. Päikeseriigis iga kodanik on võrdselt kohustatud osa võtma ühiskonnale kasulikust tööst ning igaühel on võrdne õigus saada ühiskonnalt temale vajalikke tarbeesemeid vastavalt tarvidustele. Päikeseriigis ei moodusta eraldi klasse ka käsitöölised ja põlluharijad, vaid maa, kui peamise tootmisvahendi olles ühiskondlik omand, haritakse seda kõikide poolt ühiselt. Erandina on Campanella esile tõstnud tarkade seisuse, kes on välja lülitatud tootlikust tööst.

Kuna Päikeseriigis puuduvad ekspluataatorlikud klassid, siis on siin kaotatud ka inimese ekspluateerimine inimese poolt.

Campanella nägi ette oma ideaalse ühiskondliku korraga riigis orjuse puudumise. Ta rõhutab, et orje selles riigis ei ole.[1] Kuid selles küsimuses ei ole Campanella päris järjekindel. Ta nimetab sõjavange ka orjadeks, ning neid nad kas müüvad edasi välismaalastele või kasutavad ajuti raskete tööde juures, näiteks põllutööde juures.[2] Oma isiklike teenijatena nad aga orje ei kasuta. See tuleneb Päikeseriigi kui kommunistliku ühiskonna olemusest, kus ei ole ega saagi olla ekspluateerimist ning ühtede inimeste alavääristamist teiste poolt. Orjade küsimuse

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 60

2) Samas, lk. 76

lahendamisel ei toetunud Campanella oma vabale fantaasiale, vaid Itaalia tegelikkusele. Nimelt Itaalias orjus püsis ning seoses maadeavastustega orjade ekspluateerimine veelgi suurenes. Vastandina sellele Campanella oma tulevases kommunistlikus ühiskonnas nägi ette orjuse puudumise, kuigi ta selles küsimuses ei olnud järjekindel, nagu eespool juba märgitud.

Päikeseriigis on kadunud linna ja maa vaheline vastuolu. J.V.Stalin oma geniaalses teoses "Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus" märkis linna ja maa vastandlikkuse kohta järgmist: linna ja maa "...vastandlikkuse majanduslikuks aluseks on see asjaolu, et kapitalismi tingimustes linn ekspluateerib maad, et kogu tööstuse, kaubanduse ja krediidisüsteemi arenemise käik eksproprieerib talurahvast ning laostab suuremat osa maaelanikkonnast. Seepärast tuleb kapitalismi tingimustes valitsevat linna ja maa vastandlikkust vaadelda kui huvide vastandlikkust".[1]

Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis ei saa juttugi olla mingisugusest huvide vastandlikkusest linna ja maa vahel, kuna ei ole jaotamist eraldi põllumajanduse alal töötajateks ja käsitöölisteks, vaid kõik kodanikud tegelevad samaaegselt nii põllundusega kui ka käsitööga. Linna ja maa vahelise vastuolu kaotamine on saanud võimalikuks Päikeseriigis valitseva tehnika kõrge taseme poolest. Campanella kaitseb mõtet, et ühiskond, kus ei ole eraomandit, sotsiaalset ebavõrdsust ja rõhumist on teaduse ja tehnika ennenägematu õitsengu eelduseks.

Päikeseriigi kodanikele töö on saanud raskest kohustusest inimese vabanemise seesmiseks vajaduseks. Kõik kodanikud teevad tööd vabatahtlikust tööinnust juhituna. Austus töö vastu ja töö kohustuslikkus kõigile on esimeseks tingimuseks, mida

---

1) J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 24

nõutakse Päikeseriigi kodanikelt, et neid tunnistada täisõiguslikeks. Töö on Campanella kommunistlikus ühiskonnas auasi, siin puudub vahetegemine vaimse ja füüsilise töö vahel, "seepärast igaüks, määratagu ta mistahes teenistusse, täidab seda kui kõige austavamat."[1] Keegi ei pea häbistavaks tegeleda füüsilise tööga, vaid kõik tahavad teha tööd, mis on ühiskonnale kasulik, kusjuures aga arvestatakse ka igaühe sünnipäraseid kalduvusi.[2]

Päikeseriigis töökohustuslikkus kehtib kõigi suhtes, mis tuleneb sellest, et puuduvad eesõigustatud seisused. Katlemata kerkib üles küsimus, kas osa inimesi ei taha elatuda teiste töö arvel. Sellele vastab Campanella, et Päikeseriigi elanikud suhtuvad sellise armastusega ja austusega oma kodumaasse ja kaaskodanikesse, et isiklikud, omakasupüüdlikud huvid jäävad tahaplaanile.[3] Ühiskondlikust tööst kõrvalejääjaid ei leidu ka selletõttu Päikeseriigis, et töötegemine on muutunud inimeste eluliseks vajaduseks. Nii meestele kui naistele on kehtestatud miinimum füüsilise tööga tegelemiseks. "... igaühel tuleb töötada päevas mitte üle nelja tunni..."[4] Neljatunnilise tööpäeva pikkusest piisab produktide külluse loomiseks, mis võimaldab jaotamist teostada vastavalt vajaduste järgi. Nagu juba eelnevas peatükis märgitud baseerub tootmine Päikeseriigis arenenud tehnilisele baasile, mis teeb töö väga viljakaks ja kergeks. Tehnika kõrge tase, mida kasutatakse kõigil tootmisaladel, on eelduseks, mis võimaldab tööpäeva sellise minimaalse pikkuse juures produktide ~~ü~~külluse loomise, ning kõigi elanike tarvete rahuldamise.

---

1) Кампанелла, Город Солнце, стр. 60

2) Журналь Министерства Народного Просвещения, декабрь, 1907, стр. 116

3) Кампанелла, Город Солнца, стр. 38

4) Samas, lk. 61

Ülejäänud aega päevast kasutavad Päikeseriigi kodanikud puhkuseks ja enda kultuurseks teenindamiseks.[1] Nad veedavad oma vaba aja teadusega tegeldes, lugedes, vaidlusi korraldades mitmesuguste probleemide üle.

Peale vaimse enesetäiendamise nad hoolitsevad ka oma füüsiliste võimete küllaldase väljaarendamise eest. Sellel eesmärgil nad peaaegu poole oma vabast ajast kasutavad sportimiseks.

Kuna töötegemist loetakse Päikeseriigis auasjaks, siis mida rohkem käsitöid inimene oskab, seda suurema austusega temasse suhtutakse, kuna see kes teab ainult ühte teadust ja ammutab need teadmised ainult raamatust, on tavaliselt harimatu ja mitte millekski võimeline.[2]

Selline mitmekäsitöö oskuse nõue Päikeseriigis on seostatav Campanella kaasajal valitsenud manufaktuurtehnikaga, mille juures inimesed ei saanud piirduda ainult ühe kitsa erialaga vaid pidid mitmel alal tehnilisi oskusi omandama.

Tööle suunamisel ja ametite määramisel arvestatakse inimeste võimeid ning kalduvusi vastavale töö või teaduse alale, samuti võetakse arvesse ka inimeste huvisid. Seega kehtib põhimõte "igaühelt tema võimete kohaselt". Selle tulemusena ükski kodanik ei tegele tööga, mis teda ei huvita või mis on talle kahjulik, näiteks ülejõukäiv, vaid vastupidi, iga inimene töötab sellel alal, kus tema töötulemused on kõige efektiivsemad ja kus kõige enam leiavad rakendamist tema nii füüsilised kui ka vaimsed võimed. Nii sepatööd teevad peamiselt füüsiliselt tugevad inimesed ning keegi ei põikle ka sellest kõrvale, kuna

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 61

2) Samas, lk. 45

seda loetakse austavaks.[1] Kehtib põhimõte, mida raskem töö, seda austavam. See Campanella poolt sissetoodud põhimõte on väiketootmiseaegne käsitöö hinnang, kus füüsiline jõud iga käsitöö alal oli hinnatav. Sotsialistlikus tootmises ei teha vahet füüsiliselt vähem või rohkem jõudu vajavate tööde vahel, vaid ainult elukardetavate ja tavaliste tööde vahel.

Kodanikud, kes on vaimselt vähemarenenud, suunatakse põllutöödele. Päikeseriigi kodanike juures ei ole mingisugust füüsilist puudust, mis võiks teda takistada osutamast teenet riigile. "Mingisugune kehaline puudus ei sunni neid tegevusetusele, väljaarvatud kõrge vanus....lonkajad on valvuriteks,sest neil on alles nägemine; pimedad kraasivad kätega villa, ... need, kellel puuduvad silmad ja käed, teenivad riiki oma kuulmisega ja häälega..."[2] Igasugune kasulik töö on ühiskonnale vajalik, seepärast ei loe Päikeseriigi kodanikud häbistavaks teenendada kaaskodanikke söömise ajal laua taga, valmistada süüa või harida maad. Päikeseriigi elanikud on arvamisel,et sama vajalik on tegeleda kasuliku tööga kui käia jalgadega,vaadata silmadega, rääkida keelega või täita ükskõik missugust loomulikku fuktsiooni.[3] Kõik on huvitatud sellest, et täita oma kohustusi võimalikult paremini, sest sellest oleneb ühiskonna jõukus, tarbimisesemete küllus. "Kõigis on neil küllus, seepärast, et igaüks püüab olla esimene töös."[4]

Iseloomustades töö osatähtsust Päikeseriigis, annab Campanella ühtlasi karmi kriitika kaasajale. "Napolis", ütleb Campanella, on seitsekümmend tuhat elanikku, aga töötavad

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 75

2) Samas, lk. 64

3) Samas, lk. 6o

4) Samas, lk. 79

neist vast ainult kümme või viisteist tuhat, nõrkedes ja kokku langedes ülejõukäivast ja pidevast tööst päevast päeva. Ja ülejäänud, elades jõude, hukkuvad töötaolekust, kehalistest puudustest, ulaelust, liigkasuvõtmisest jne., rikuvad ja viivad moraalsesse langusse hulk rahvast, hoides teda enda juures, viletsuse ja alanduse ikke all ja tehes neid isiklike pahede kaasosanikeks, millega tekitatakse kahju ühiskondlikele kohustustele ja kasulike kohustuste kordasaatmisele."[1]) Need Campanella poolt esitatud arvulised andmed on osalt liialdatud ning suures osas kaheldavad. Campanella andmete kohaselt oli Napolis 70000 elanikku, tegelikult elanike arv Napolis XVII sajandil ulatus üle 250000. Liialdus on selles osas, et Campanella väidab, et töötab 70000-st ainult 10 - 15000.

Naiste ja meeste vahel Campanella Päikeseriigis valitseb võrdõiguslikkus. Tootmisest ja teaduslikust tööst võtavad osa kõik kodanikud, nii mehed kui ka naised, ainult selle erinevusega, et kõige raskemad, füüsiliselt rohkem jõudu vajavad käsitööd ning põllutööd tehakse meeste poolt, nagu näiteks kündmine, külvamine, vilkaoristamine, -peksmine ja viinamarjade kogumine.[2]) Käsitöödest kuuluvad meeste tegevusalade hulka sepatöö, igasugused ehitustööd, relvade valmistamine.

Naised töötavad kergemate käsitööde ja põllutööde alal, mis ei nõua erilist füüsilist pingutust. Põllutöödest naiste töö hulka kuuluvad lammaste kasvatamine, juustu valmistamine ning aedades juurvilja kasvatamine. Käsitöödest naised koovad kangaid, õmblevad, valmistavad ravimeid, ajavad habet ja lõikavad juukseid. Ka maalimisest võtavad osa naised, kui neil

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 61

2) Samas, lk. 79

on selleks võimeid, samuti tegelevad nad muusikaga. Naiste kompetentsi kuulub ka toidu valmistamine ja laua katmine.[1)]

Iseloomulikuks jooneks Campanella utoopias on individuaalse perekonna puudumine. Mõte naiste ja laste ühisusest on Campanella kommunistliku ühiskonna naiivsuse ilmekamaks väljenduseks "...päikeseriiklastel naised on ühised..."[2)], deklareerib Campanella. Kui teha järeldus, siis on ka lapsed kõigil Päikeseriigi kodanikel ühised.

Perekond on Campanella arvates paheline nähtus, sest see soodustab egoismi arenemist inimestes. Andes kriitilise iseloomustuse perekonnale, kirjutab Campanella: "...meil on igaühel oma eraldi elamu ja isiklik naine ja lapsed. Siit tekib eneseармastus, kuna ju ometi selleks, et saavutada oma pojale rikkust ja austavat seisukohta ja jätta ta suure varanduse pärijaks, igaüks meist hakkab röövima riiki... kuid kui me ütleme lahti enesearmastusest, meil jääb ainult armastus ühiskonna vastu.[3)]

Individuaalse perekonna kaotamine eeldab ühise, kogu riigi elanikkonda hõlmava perekonna kujunemise. Nii loevadki kõik riigi elanikud ennast ühe ja sama perekonna liikmeteks, kusjuures ühevanused inimesed nimetavad end vendadeks ja õdedeks, kes neist on aga vanemad üle 22 aasta, isadeks ja emadeks, 22 aastat nooremaid aga poegadeks ja tütardeks.[4)] Selline perekondliku elu riiklik organisatsioon loob Campanella arvates ühtse vennaliku pere, kus kõik armastavad üksteist nagu ühe perekonna liikmed.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 47 – 48

2) Samas, lk. 63

3) Samas, lk. 37

4) Samas, lk. 39

Campanella poolt esitatud mõte individuaalse perekonna kaotamisest on muidugi väär sotsialistliku korra ja kujundatava kommunistliku ühiskonna seisukohast. Individuaalse perekonna hävitamise propageerimine on tõelise kommunistliku ühiskonna suurim vulgariseerimine, kuna kommunism ei eita individuaalset perekonnaelu.

Seega on Campanella perekonna küsimuse kommunistlikus ühiskonna lahendanud vääralt, kuid Campanella oma klassipiiratusega, oma ajastu raamides ei võinudki jõuda teadusliku kommunismi tunnetamiseni. Tema kujutlus paremast ühiskondlikust korrast jäi tihti naiivseks, olles tiivustatud fantaasia ülijulgetest kujutlustest. Pealegi perekondlike küsimuste lahendamisel on Campanella otseselt olnud mõjustatud Platoni vaadetest perekonnale, millel pikemalt peatutakse veidi allpool.

Suurt tähelepanu pööratakse Päikeseriigis elanikkonna juurdekasvu probleemile. Campanella rõhutab järeltulijate elujõulisust, mida saavutatakse selektsiooni teostamise teel vanemate hulgas. Erilist hoolt kantakse selle eest, et sünniks ainult tugevad ja terved lapsed. Järeltulijate kasvatamine Päikeseriigis peab silmas pidama riiklikke huvisid, mitte aga arvestama üksikisikute kitsapiirilisi huvisid. Seda ainult niipalju, kuivõrd iga üksikisik kuulub riigi koosseisu ja on allutatud üldistele riiklikele huvidele.[1)]

Kuna puudub inimeste kooselu perekondadena ning eraomand, siis Päikeseriigi kodanikud elavad ühistes majades, kus kõik elamiseks vajalik on ühiseks kasutamiseks.[2)] Kogu linn on jaotatud ringkondadeks. Vastavad ametnikud iga kuue kuu järele määravad missuguses ringkonnas ja missuguses majas keegi peab

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 57

2) Samas, lk. 47

elama.

Järelvalve kohustuste täitmise osas igas ringkonnas kuulub auväärsele vanale mehele ja naisele, kes teevad ka korraldusi noorematele. Neil on õigus karistada hooletuid ja sõnakuulmatuid ning avaldada tunnustust neile, kes hästi täidavad nendele usaldatud ülesandeid. Igas ringkonnas on oma kauplused, toiduainete ja jookide laoruumid, kust igaüks saab tarbimisesemeid vastavalt oma vajadustele.

Otsides sarnasusi ühiskondliku korralduse käsitluses eelpoolvaadeldud Päikeseriigis ja antiikaja autorite, eriti Platoni "kommunistlikus" ühiskonnas, siis on raske viidata otsestele mõjudele. Platoni "ideaalne riik" koosneb, vastandlikult Campanella ühtlasele, klassideta ühiskonnale kolmest seisusest, kusjuures aristokraatiale kindlustatakse selles ülemvõim. Esimese seisuse moodustavad filosoofid ehk valitsejad, teise seisuse - vahid (sõjavägi) ning kolmanda seisuse - põlluharijad ja käsitöölised.[1] Nendest eelistab ta kahte esimest, kujundades neile ideaalse orjandusliku riigi, kus kaks kõrgemat klassi elatuksid võrdsetel õigustel lihtelanikkonna arvel. Need Platoni ühiskondlikud seisused olid kindlapiirilised kastid, kusjuures iga seisus tegeles sellel alal, millele ta oli määratud. Seega Platoni riik oli kastiline riik, mille sihiks oli anda orjapidajaile - aristokraatidele poliitiline ülemvõim ja võimalus nautida elu "alamate klasside" töö arvel. Oma töös "Politeia", Platon deklareerib avalikult, et füüsiline töö - see kuulub ainult ühele osale ühiskonnast, käsitöölistele ja orjadele, kõrgematest klassidest inimesed ei tohi tegelda füüsilise tööga.[2]

---

1) Платон, Соч. т. III, стр. 237

2) Александров, История Западноевропейской философии, Стр. 71

Selles Platoni "ideaalse riigi" kujutluses avaldub kõige ilmekamalt tema reaktsiooniline klassiiseloom. Platoni väljavalitud kihtide "kommunistlikust ühiskonnakujutusest on Campanella kõrvale heitnud kõik reaktsioonilise ja seda, mida lubas Platon oma ülikkonnale, on tema teisel majanduslikul alusel ümber töötanud ja lubanud oma ideaalse ühiskonna kõigile liikmetele.

Mõte omandi ühisusest, eriti aga individuaalse perekonna kaotamisest ei ole Campanellal originaalne, kusjuures oleks vähe öelda, et Campanellal on mõjutusi selles suhtes Platonilt, ta on isegi osaliselt teda kopeerinud. Platoni ühisomandi mõte kehtib küll ainult tema kahe kõrgema klassi kohta, ignoreerides rahva põhimise osa ja jättes selle "väljaspoole" kommunistlikku ühiskonda. Platon märgib oma sõdurite ja filosoofide klassi kohta: "....ühelgi neist ei tohi olla mingit omandit, ,.. ühelgi neist ei või olla ei elamut ega sellist panipaika, kuhu ei võiks minna iga soovija. Nad peavad minema...sööklatesse tervete laagritena ja elama ühiselt."[1] Edasi näitab ta, et ühisomandist hoolimata säilub Platoni kujutatud ühiskonnas ekspluateerimine, s.t. jõude elavate kihtide toitumine orjatöö arvel. Nii ta ütleb, et "...neil ei tohi olla ei eramaju, ei maad,..., kaitsmise tasuks saades toitu teistelt,..."[2]

Ühisomandi mõiste Platon laiendab ka perekonnale. Tema poolt kirjeldatud "ideaalses riigis" puudub individuaalne perekond sõdurite ja filosoofide-valitsejate seisuse osas. Need kastid moodustavad nagu ühise suure perekonna. Sellele iseloomustavalt võime lugeda "Politeiast", et "...kõiki neid mees-

---

I) Платон, Соч. т. III, стр. 195

2) Samas, lk. 272

soost lapsi ta nimetab poegadeks, aga naissoost - tütardeks; need lapsed aga hakkavad teda nimetama isaks. Samal viisil nende sünnitatuid nimetatakse lastelasteks, aga nemad neid - vanaisadeks ja vanaemadeks; sünnitatud samal ajal, kui sündisid nende isad ja emad, nad hakkavad nimetama vendadeks ja õdedeks."[1] Individuaalse perekonna puudumine viitab seega naiste ja laste ühisomandile. Nii loeme "Politeiast", "... et kõik naised peavad olema ühised kõigile meestele, et mitte ükski ei või elada eraldi ühegagi; - samuti jällegi ühised - lapsed, nii et lapsed ei teaks oma vanemaid, ja vanemad oma lapsi."[2]

Võrreldes eelpooltoodud väiteid Campanella omadega,me ei näe mitte üksnes mõjutusi Platonilt vaid tema otsest kopeerimist.

Päikeseriigi kommunistlik kord poleks mõeldav, kui ei oleks välja arendatud üksikasjaline kasvatussüsteem kommunistlikel alustel.[3] Laste ühiskondliku kasvatuse organiseerimine kujutab endast huvitavat osa Campanella utoopilises kommunistliku ühiskonna kirjelduses.

Laste kasvatamisele osutatakse suurt tähelepanu juba sündimisest alates. Laste kasvatamine on austav ja vastutusrikas ülesanne, mis omab riikliku tähtsuse, seepärast usaldatakse see ühiskonna kõige paremate ja eeskujulikumate liikmete kätte. Kuni kolmanda eluaastani lapsed kuuluvad erilise ülema valve alla, kes annab lastele algseid teadmisi tähtede õpetamise alal, kelle juhtimise all nad vaatavad pilte ja mängivad. Alates kolmandast eluaastast lastele hakatakse õpetama lugemist ja kirjutamist.

---

1) Платон, Соч. т. III, стр. 268

2) Samas, lk. 268 - 269

3) Розенберг, История политической экономии, стр. 65

Kuna Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis puudub elanike jagunemine klassidesse, siin ei ole rikkaid ega vaeseid, keegi ei ole teisest rohkem paremas ega eesõigustatud olukorras, vaid kõigil on ühesugused õigused sellele, mida nad ise oma tootliku tööga on loonud, siis ka haridus on Päikeseriigis kättesaadav igaühele. Kõigile lastele antakse võrdsed võimalused õppimiseks, mis on progressiivseks jooneks Campanella õpetuses. Campanella oma "Päikeseriigis" avaldab ka seisukoha naiste ja meeste intellektuaalsest võrdsusest, kuna Päikeseriigis naised saavad haridust võrdsel alusel meestega.

Nagu juba eespool märgitud, kasvatustööd alustatakse juba kolmeaastaste lastega. Õpetamine sellel astmel toimub jalutuskäikudel ümber linna müüride, millede ehitus omab suure tähtsuse kasvatuse seisukohast. Teises seoses on juba märgitud, et müüride nii sisemised kui välised küljed on kaetud maalidega, mis annavad ülevaate ja ettekujutuse kõigist teadusist. Nendel jalutuskäikudel ümber müüride lapsed jaotatakse nelja rühma. Seletuste andmine toimub nelja õpetaja poolt ja et mitte halvata õpilaste tähelepanu, õppimine toimub neli tundi päevas, samuti nagu täiskasvanute tööpäeva pikkus on neli tundi.

Samaaegselt tutvustatakse lapsi ka mitmesuguste käsitöö aladega, et välja selgitada juba nüüd, missugusele käsitööle keegi omab kalduvusi ja misuugune ala kedagi kõige rohkem huvitab. [1] Tutvumise eesmärgil viiakse neid kingseppade, pagarite, seppade, maalijate jt. töökodadesse. Pealse selle samade õpetajate juhtimisel lapsed mõningal määral juba sel astmel tegelevad spordiga; võimlemisega, jooksmisega, ketta heitmi-

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 41

sega ja teiste harjutuste ning mängudega, millede eesmärgiks on arendada ja tugevdada laste kehaehitust.

Kaheksandal eluaastal, peale algteadmiste omandamist müüridel kujutatud jooniste tundmaõppimise teel, siirdutakse loengulise meetodi juurde loodusteaduste lähemaks tundmaõppimiseks. Loenguid peab samuti selleks väljavalitud neli lektorit,ning püsib ka õpilaste jaotamine nelja rühma. Loenguid kuulavad kõik neli rühma eraldi, nii et samaaegselt, kui ühed tegelevad kehalise kasvatusega või täidavad ühiskondlikke kohustusi, teised kuulavad loenguid. Kuid mitte ainult sellega ei piirdu loodusteaduste õppimine. Campanella, Telesio õpilasena, rõhutab looduse vahetu tundmaõppimise vajadust Päikeseriigis. Campanella loeb teadmiste tõeliseks lätteks elavat loodust ja praktilist tööd.

Lastele õpetatakse kõiki teadusi, kuna Campanella arvates teadlane ja igati arenenud inimene peab tundma "loodusteaduste" valdkonda - meditsiini, geomeetriat, astronoomiat, samuti ka moraalsete teaduste ala - poliitikat, retoorikat, poeetikat.[1] Lastele kõigi teaduste õpetamise vajadust põhjendab Campanella sellega, et tema, nagu juba eespool märgitud peab inimest, kes teab ainult ühte teadust ja ammutab need teadmised ainult raamatust, harimatuks ja mitte millekski võimeliseks.

Palju tähelepanu pühendab Campanella töökasvatusele. Lapsed tutvuvad loenguid kuulates põlluharimisega ja mitmesuguste käsitöödega teoreetiliselt. Et aga ühendada teooriat praktikaga, lapsi viiakse põldudele ja karjamaadele, kus neile õpetatakse mineraloogiat, botaanikat, põlluharimist ja loo-

---

I) Кампанелла, Город Солнце, стр. 42

makasvatust. Siin nad mitte ainult ei vaata, kuidas teised töötavad, vaid võtavad ka ise praktiliselt põllutööst osa. Selle eesmärgiks on noori harjutada püsivaks tööks ja sisendada neis armastust töö vastu. Samuti mitmesugustes käsitöökodades lapsed õpivad praktiliselt tundma käsitöid, vastavalt igaühe võimetele ja huvidele, mis on välja selgitatud juba varasematel eluaastatel. Campanella oma kasvatusteoorias rõhutab korduvalt, et igasugune töö, mida lastele õpetatakse, peab olema lapsele meeldiv ja vastama tema huvidele. Igaüks õpib tundma mitut käsitööd, kuna, nagu teises seoses mainitud, Päikeseriigi kodanikku seda kõrgemalt hinnatakse, mida rohkem käsitöid ta tunneb.

Eelpooltoodud teadmiste omandamise moodust peab Campanella kõige otstarbekohasemaks ja väidab, et seda kasutades olevat võimalik saavutada samasugust edu ühe aasta jooksul, milleks Campanella kaasaegsete õpetamismeetodite juures kuluks kümme aastat.[1)]

Suurt tähtsust omistab Campanella kehalisele kasvatusele, kusjuures pooldab kehalise kasvatuse Ateena süsteemi: gümnastika ja sõjaliste harjutuste teel arendada terve, tugev ja ilus keha. Campanella poolt esitatud kasvatuse üks koostisosa ongi lastes vapruse ja mehisuse sisendamine hariduse ja üksikute käsitööde ning põllumajanduslike oskuste omandamise kõrval, kuna kasvatuse eesmärgiks on kasvatada tugevaid ja teotahtelisi noori, kes on võimelised hästi töötama ning ka kaitsma oma õiglase ühiskondliku korraga kodumaad välisvaenlaste kallaletungide vastu.

Selle saavutamiseks lapsed, nagu juba märgitud, varakult

I) Кампанелла, Город Солнце, стр. 45

hakkavad tegelema spordiga, mille peamised alad on jooksmine, kettaheitmine ja ujumine. Laste mängudki on valitud nii, et nad teeniskid ainult ühte eesmärki - arendada laste füüsilisi võimeid, kehalist tugevust.[1] Seetõttu mängitakse ainult jooksumänge, aga mitte neid, mis toimuvad istudes, näiteks malemängu nad üldse ei tunne.

Noortesse julguse ja vapruse sisendamisel on suure tähtsusega nende sõjaline väljaõpe. Selleks, et noori varakult juba tutvustada sõjapidamisega, harrastatakse jahilkäimist. Tegelik sõjaline õpetus algab alates kaheteistkümnendast eluaastast.[2] Sellest ajast peale õpetatakse noortele vehklemist, tulistamist, ratsutamist, lahingulist korda, taganemist ja pealetungi taktikat. Et noorukeid praktiliselt tutvustada sõjapidamisega, võetakse lahingusse minnes kaasa "...relvastatud poiste salk ratsahobustel, selleks et nad harjuksid sõjaga,... hädaohu korral nad varjavad ennast kindlas kohas koos paljude relvastatud naistega."[3]

Kehalise kasvatuse tulemusena on Päikeseriigi kodanikud füüsiliselt tugevad, hästi arenenud kehaehitusega, kes ei karda raskusi töös ega võitluses.

Tommaso Campanella pedagoogilistel ideedel oli väga suur ajalooline tähtsus. Ta kuulutas üldise koolikohustuse printsiipi, nõudis ühesugust haridust nii meestele kui naistele, püüdis asuda kehalise ja vaimse töö vahel olevate vastuolude kaotamise teele, märkis õppeainete laia ringi, mille keskuseks oli loodusteadus. Vaimse hariduse kõrval omistas ta suurt tähtsust kehalisele ja töökasvatusele. Seega Campanella, enam kui

---

1) Кампанелла, Город Солнце, стр. 75 - 76

2) Samas, lk. 67

3) Samas, lk. 69

35o aastat tagasi, esitas sotsialistliku kasvatuse ideid ja printsiipe. Eelpooltoodud kasvatusprobleemide kirjeldamisel on Campanella toetunud antiikseile autoritele, eriti aga Platoni autoriteedile. Paralleelide tõmbamiseks Campanella ja Platoni juures kasvatusküsimustes vaatleme lähemalt kasvatust üldse Platoni "ideaalses riigis". Platoni poolt esitatud kasvatus- ja haridussüsteem peab kindlustama "ideaalset riiki"; vastavalt eesmärgile on selle süsteemi ülesandeks ette valmistada valvureid ja valitsejaid. Ta viitab sellele, et tõeliste valvurite kasvatamiseks, kes oleksid vaprad ja murdmatud oma riigi kaitsmisel, kes oleksid nagu "valvsad koerad", kellel on oskust kaitsta oma isandat ja kallale tungida tema vaenlasele, selleks on tarvis alustada nende kasvatusega kõige varasemast lapsepõlvest.[1] Üheks tähtsamaks teguriks loeb Platon kasvatamisel lihtsust koos vastupidavusega. Tema arvates on kahjulik kõik, mis ei ole otseselt kasulik keha tugevdamiseks. Selleks on vaja end karastada, muuta vastupidavaks nii sooja kui ka külma vastu, leppida lihtsa ja mõõduka toiduga jne.[2] Platon toob sisse spartaliku* kasvatuse oma riiki. Nii ütleb Platon, et oleks raske leida midagi kasulikumat, kui ammu tarvitusel olnud spartalikku meetodit. "See tähendab üks, mis on kehaline, teine aga - hingeline - muusikaline."[3] Platoni arvates olevat muusikalise kasvatuse eesmärgiks hea ja ilusa arendamine hinges. Sellest üksiolevat vähe, tihedalt seostab ta muusikaga gümnastika, kusjuures esimene peab ette valmistama hinge teaduste omandamiseks, mis on eriti vajalik filosoofidele valitsejatele, ning gümnastika peab arendama inime-

---

1) Платон, Соч. т. III, стр. 275

2) Samas, lk. 142

*) Spartaliku kasvatuse juures oli ette nähtud kaks ala - kehaline kasvatus ja muusika, kusjuures esimene pidi arendama keha, teine hinge.

3) Платон, Соч.т. III, стр. 126

ses vaprust ja teisi omadusi, mis on vajalikud noorele sõdurile.[1] Viimased peavad tema riigis olema vaprad, targad, õiglased ja arukad. Valitsejaile peavad nad alluma kuulekalt, peavad oskama valitseda oma kirgi ja piirata naudinguid.[2] Seda kõike saavutatakse tänu sellele, et kehaline kasvatus on nende juures sõjalise iseloomuga. Varakult õpetatakse lastele relvade käsitlemist ja ratsutamist. Muusika, kehalise kasvatuse kui ka sõjalise teaduse õpetamine toimub nii meestele kui naistele.[3]

Kasvatusest lähtudes on naised meestega võrdsed mitmesugustel tegevusaladel, naisi eraldab vaid nende looduslikult nõrgem konstitutsioon, mistõttu peavad tegelema kergemate tööaladega.

Eelnevast käsitlusest selgus, et Campanella kommunistlikus ühiskonnas, kodanikes mehisuse kasvatamise eesmärgil võeti lapsi kaasa sõjakäikudele. Sama esineb ka Platoni juures. Tema "ideaalses riigis" sõdurid võtavad sõja korral lahinguväljale kaasa ka lapsi ja mitte ainult pealt vaatama, vaid ka abistama.[4] Üheks kasvatuse komponendiks Platonil on teadmiste omandamine, mis algab lihtsamate ja kergemate teadustega. Vastavalt vanusele teaduste hulk ja valdkond laieneb. Lihtsaimaks teaduste kategooriaks loeb ta matemaatilisi teadusi.[5] Tema arvates on tähtis omandada teadmised aritmeetikas ja geomeetrias, kuna need teadused, eriti geomeetria on kasulikud sõjas

---

I) Платон, Соч.т.III, стр. I75

2) Samas, lk. 151

3) Samas, lk. 253

4) Samas, lk. 275

5) Samas, lk. 325

laagrite paigutamisel, vägede manööverdamisel ja mitmesugustes sõjalistes operatsioonides.

Üksikute teaduste õpetamine kestab 30. eluaastani. Kõige andekamatele õpetatakse peale selle ka "dialektikat", mille omandamine võimaldab siirduda filosoofide - valitsejate ridadesse. "Dialektika" õpetamine kestab 35.eluaastani, mille järgi need väljavalitud, kes on suutnud omandada kõik teadmised, koos kehalise täiuslikkusega, rakendatakse ühiskondlikule tööle. Öeldu kehtib nii meeste kui ka naiste kohta, kuna nad on võrdselt õigustatud osa võtma ühiskondlikust tööst.[1] Siin näeme veelkord Campanella mõtete sarnasust.Platoni omadega. Mõlema juures esineb põhimõte, et kasvatus on ühtlane kõigile, nii meestele kui ka naistele, mis loob eeldused võrdõiguslikuks tööks ja ühiskondlikuks tegevuseks. Võib märkida, et isegi faktiliselt on kokkusattumus Platoni ja Campanella juures. Nii väidavad mõlemad, et inimest valitsejaks võib lugeda alates 35. eluaastast, millal inimene saavutavat küpsuse igal alal. Tähendada võib veel, et nad mõlemad toonitavad õpetuse näitlikkust ja vabatahtlikkust. Nii ütleb Platon, et "...kasvata lapsi teadustes mitte vägivaldselt, vaid mängivalt...[2]

Päikeseriigi kodanikel on kõrgelt arenenud vastastikune sõpruse tunne, mis avaldub neil igapäevases suhtlemises üksteisega. Nende sõprus on rajatud vastastikusele abistamisele tootlikus töös, õppimise juures, sõjas, haiguse ajal.

Samuti on neile omane külalislahkus. See ilmneb välismaalaste vastuvõtus, kes tulevad tutvuma Päikeseriigis eksisteeriva õiglase ühiskondliku korraga, või on saabunud siia kauplemise eesmärgi. Kolme päeva kestel välismaalasi peetakse ülal

---

I) Платон, Соч.т.III, стр. 353

2) Samas, lk. 388

ühiskonna kulul. Nende teenindamiseks ja kaitseks määratakse teatud inimesed, kes tutvustavad välismaalasi linnaga, annavad ülevaate selle ehitusest ning tutvustavad külalisi riigi valitsemise süsteemiga.[1] Kui keegi välismaalastest soovib saada Päikeseriigi kodanikuks, nad peavad läbi tegema teatud katseaja, mille jooksul selgitatakse välja vastava isiku sobivus vastuvõtuks Päikeseriiki. Katseaeg kestab kaks kuud, kusjuures sellest üks kuu töötavad nad maal ning ülejäänud aja linnas. Peale selle, kui välismaalane on selle aja jooksul hästi töötanud, siis vastava otsuse kohaselt ta võetakse vastu Päikeseriigi kodanikuks.[2]

Päikeseriik on seega avatud kõigile ja Campanella kutsub üles kõigi maade elanikke kehtestama ka oma maal võrdsuse alustele rajatud ühiskond, nagu seda on tema poolt kirjeldatud Päikeseriik.

Asudes Päikeseriigi riikliku korralduse käsitlemisele, peab kõigepealt märkima seda, et riigi olemasolu küsimuse kommunistlikus ühiskonnas on Campanella lahendanud õigesti. J.V.Stalin oma aruandekõnes partei XVIII kongressile näitas, et kommunismi ajal säilub riik "...kui ei ole likvideeritud kapitalistlik ümbrus, kui ei ole kaotatud sõjaliste väliskallaletungide oht."[3] Sellised tingimused esinevad ka Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis. Nagu juba teises seoses märgitud, samal saarel, kus asub Päikeseriik, on veel neli riiki, kelle valitsevad klassid vihkavad Päikeseriiki temas valitseva ideaalse ühiskondliku korra pärast, kuna see on eeskujuks nende riikide töötavatele hulkadele, kes samuti

---

1) Кампанелла, Город Солнце, стр. 76 - 77

2) Samas, lk. 77

3) J.Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 564

on huvitatud sellest, et oma riigis kaotada ekspluateerimine ning varanduslik ebavõrdsus. Sellest tingituna nende riikide kodanikud eelistavad pigemini Päikeseriigi ülemvõimu riigis, kui taluda oma valitsevate klasside julma ekspluateerimist.[1] Seepärast on mainitud riikide valitsevate klasside eesmärgiks hävitada Päikeseriik kui agiteeriv keskus, ning viimasel seega püsib alatine väliskallaletungi oht. Lähtudes sellest, Campanella on lahendanud riigi olemasolu küsimuse õigesti, sest kuigi tema ideaalses ühiskonnas valitseb kommunistlik kord, püsib riik.

Edasi J.V.Stalin oma õpetuses riigist näitab, et igal riigil on 2 põhifunktsiooni, sisemine ja väline, kusjuures funktsioonid muutuvad vastavalt ühe või teise riigi arenemisele ja välisolukorra muutumisele. J.V.Stalin näitab, et sotsialistlikul riigil samuti on 2 funktsiooni: on säilunud ja täie arenemishoo saanud riigiorganite majanduslik-organisatoorse ja kultuurilis-kasvatusliku töö funktsioon ja täielikult on säilunud funktsioon kaitsta sõjaliselt maad väliskallaletungide vastu.[2]

Kommunistlikul riigil, kuigi marksism ei ennusta kommunismi kohta, kuid kuivõrd on võimalik objektiivse seaduspärasuse tunnetamisest järeldada, säiluvad põhiliselt sotsialismi võiduaegse riigi funktsioonid, kusjuures täielikult jääb püsima funktsioon kaitsta sõjaliselt maad väliskallaletungide vastu ning siseriigis jääb peamiseks funktsiooniks sotsialismi põhilise majandusseaduse teostamine, mis näeb ette kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste va-

---

1) Кампанелла, Город Солнце, стр. 67

2) J.Stalin, Leninismi küsimusi, lk.564

jaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamise sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil.[1)]

Järgenevalt analüüsides Päikeseriigi riiklikku korraldust, selgub, et Campanella poolt kirjeldatud riigil on põhiliselt samad funktsioonid.

Campanella poolt kirjeldatud kommunistliku riigi eesotsas seisab isik, kes samaaegselt on kõige targem filosoof riigis ning ka kõrgem vaimulik. Teda nimetatakse Päikeseks e. Metafüüsikuks.[2)] Temale tegelikult kuulub kogu võim riigis ning samuti kuulub temale ka lõppotsuse tegemine igas vaieldavas küsimuses. Kuna Päike peab olema kõige targem riigis, siis isikult, kes saab Päikeseks, nõutakse väga palju. "Ta peab tundma kõikide rahvaste ajalugu, nende kombeid, nende tavasid, nende religioosseid rituaale... tal peavad olema sügavad teadmised matemaatika, abstraktsete teaduste, loodusteaduste valdkonnnas..., ta peab tundma tehnikat, kunste."[3)] Päikeseriiklased väidavad, et "Päikesele oleks häbisatv mitte teada midagi surelikule arusaadavat."[4)] Kuna Päikeselt nõutakse laialdasi teadmisi kõigilt teaduse aladelt, siis valitakse isik, kes peab saama "Päikeseks" juba lapsepõlves. Nimelt noor, kes paistab silma oma andekuselt ja teadmiste ning mälu poolest, eristatakse teistest ning allutatakse erilisele kasvatusele. Päikeseks ei saa ta aga enne, kui on saanud 35 aastaseks.

---

1) J.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk.37

2) Кампанелла, Город Солнце, стр.31

3) Samas, lk. 43

4) Samas, lk. 87

Päikest abistavad riigi valitsemises kolm kaasvalitsejat: Pan, Sin ja Mor.[*] Neid nimetatakse ka Võimsuseks, Tarkuseks ja Armastuseks.[I] Nende kaasvalitsejate tegevus allub Päikese järelevaatusele, kuna ilma tema juhatuseta ja teadmiseta ei toimu riigis midagi.

Võimsuselt, Tarkuselt ja Armastuselt nõuti ainult nende teaduste põhjalikku tundmist, mis kuulusid nende valitsemise valdkonda, kuna teiste teaduste alal võisid nende teadmised olla pealiskaudsemad. Näiteks Võimsus eriti põhjalikult pidi tundma teadusi, mis puudutasid sõjandust, kuna tema kompetentsi kuulusid sõja ja rahu küsimused.[2] Võimsus oli kõrgemaks sõjavägede ülemjuhatajaks.[3]

Tarkuse valitsemise sfääri kuulusid mitmesugused kunsti alad, kõik käsitöö eriharud, igasugused teadusealad.

Päikese kolmanda kaasvalitseja - Armastuse - valitsemisala oli kõige ulatuslikum. Tema pidi hoolitsema kõigi eluoluliste küsimuste eest: kõigi eest, mis puutub elanike varustamisse toidu ja rõivastusega, järeltulevate põlvede täisväärtuslikkuse eest, lastekasvatuse, arstiabi jne. eest. Armastuse kompetentsi kuulusid kõik põllunduse ja karjandusega seoses olevad küsimused (ühenduses toitlustamisega).[4]

Nende kõigi kolme kaasvalitseja tööd kontrollib Päike. Et seda oleks võimalik teostada, tulevad Päike ja tema kolm abilist kokku iga päev, et arutada riigi nii majanduslikku kui ka kultuuriellu puutuvaid küsimusi.[5] Päikese arvamus nen-

---

[*] Vastavad nimed on võetud ladinakeelsete sõnade, Potentia, Sapientia ja Amor, tähtedest, mis tähendavad Võimsus, Tarkus ja Armastus.

I) Кампанелла, Город Солнце, стр. 31

2) Samas, lk. 46
3) Samas, lk. 31
4) Samas, lk. 51
5) Samas, lk. 87

del nõupidamistel on alati kaaluvam ning teised üksmeelselt ühinevad tema otsusega, kuna Päike on neist kõigist targem. Harva esineb seisukohtade lahkuminekuid, ning eriti harva juhtub ka seda, kui Päike ei oska teatud küsimuses seisukohta võtta. Sellisel juhul kasutatakse loosimist, kuid nagu juba öeldud, juhtub seda väga harva.

Kuid Päike ja tema kolm kaasvalitsejat ei teosta kogu valitsemist üksinda, vaid neile allub arvukas alamate ametnike kaader. Nii on Võimsuse abilisteks tema ülesannete täitmisel sõjalise varustuse ülem, suurtükiväe ülemad, jala- ja ratsaväe ülemad, insenerid, strateegid jt. sõjaasjanduse spetsialistid.[1] Nende tegevus oli allutatud Võimsuse rangele kontrollile.

Samuti ka Tarkusele allub rida ametnikke, kellede abil ta suudab täita temale usaldatud ülesandeid. Tarkusele alluvate ametnike arv vastab teaduste arvule, mida tuntakse Päikeseriigis.[2] Nii nimetatakse Tarkusele alluvaid ametnikke ka vastavate teaduste nimetustega, nagu Astronoom, Kosmograaf, Matemaatik, Historiograaf, Poeet, Loogik, Grammatik, Meedik, Füüsik, Poliitik, Moralist jne.

Armastuse alluvuses on rida ametnikke, kellede suhtes tal on õigus kontrollida kohustuste täitmist, nagu Kasvataja, Meedik, Riietuse ülem, Agronoom, Loomakasvataja, Aednik jt.[3]

Neile alluvad veel omakorda väiksemad ametnikud, kuid nende tegevus on Campanella poolt väga pealiskaudselt iseloomustatud, mistõttu ei saa seda ka käesolevas töös põhjalikumalt käsitleda.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 69

2) Samas, lk. 64

3) Samas, lk. 87

Peale mainitute on Päikeseriigis veel rida ametnikke, kelle ülesandeks on levitada ja kaitsta teatud voorusi.[1] Neid nimetatakse vastavalt voorustele: Suuremeelsus, Mehisus, Heldus, Hoolsus, Tõearmastus , Lahkus, Lõbusus, Julgus jne.

Päikeseriigis tegelikku valitsemist teostab väike nõukogu, mis koosneb 13 liikmest. Sinna kuuluvad Päike, Võimsus, Tarkus, Armastus ning veel kolmele viimasele alluvat kolm tähtsamat ametnikku. See 13 liikmeline Nõukogu koguneb nõupidamisele iga 8 päeva tagant.[2]

Eelpooltoodust võib järeldada, et kuigi Campanellale kuulub julge ja originaalne mõte sellest, et kõik inimesed loomu poolest omavad ühesugused võimed ja asetudes ühesugusel majanduslikul alusel, on neil ühesugune õigus tegutsemiseks nii poliitilisel kui ka igal teisel alal, ei arenda ta seda inimeste poliitilise ja majandusliku võrdsuse ideed oma "Päikeseriigis" küllaldase järjekindlusega. Kõrvuti deklareerimisega üldisest võrdsusest, jätab ta oma riigi etteotsa kitsa, väljavalitud "tarkade kihi", kellele tehti soodustusi, nagu eespool märgitud ka majanduslikul alal. Tõsi küll, see eelpoolkirjeldatud vaimne aristokraatia allus ka oma moodi valimistele, nad olid kõik valitud oma ametikohtadele, kuid rahvas ei saanud osa võtta nendest valimistest. Näiteks Päike ja tema kolm kaasvalitsejat olid välja valitud juba lapsepõlves kõrgetele ametikohtadele nende eriliste vaimsete omaduste tõttu. Kui alamate ametnike suhtes on rahval õigus, nagu hiljem selgub nõuda selle või teise ametniku vahetamist, siis 4 kõrgemat valitsejat on asendamatud, nad võimutsevad piiramatult. Campanelle õigustab neid sellega, et nad on kõige targemad riigis ja väga ausad,

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 39

2) Samas, lk. 86

nii et nad omavahelise nõupidamise tulemusena annavad oma võimu üle teisele isikule, keda peetakse targemaks ja arukamaks.[1)]

Isegi ametnike alamaid kategooriaid ei valita rahva poolt, vaid 4 kõrgema ametniku poolt, kes enne määramist peavad nõu vastavate spetsiaalsuste õpetajatega, kes hästi teavad, kes on enam sobiv juhtima seda või teist töökoda, või valitsema teatud voorust.

Päikeseriigis on olemas ka rahvakoosolek e. Suur Nõukogu, mis tuleb kokku iga noor- ja täiskuu ajal ning millest võtavad osa kõik kodanikud, kes on saanud 2o aastat vanaks, kuid see rahvakoosolek ei oma riigis reaalset juhtivat jõudu.[2)] Rahvakoosolekul on kõigil õigus avaldada oma arvamust riigiasjade kohta, kritiseerida valitsuse tegevust ning esitada kandidaate kõrgematele ametikohtadele, nõuda ühe või teise ametniku vallandamist peale 4 kõrgema ametniku jne. Kuid reaalne valmisõigus Päikeseriigi kodanikel puudub. Näiteks rahvakoosolekul kodanikel ei ole õigus valida, kes kuuluvad 13 liikmelise Nõukogu koosseisu, nad võivad esitada ainult kandidaadid,kuid selle liikmed valitakse Nõukogu enda poolt.

Eelnevast järeldub, et kuigi esimesel silmapilgul võib näida, et Päikeseriigis kehtib demokraatlik põhimõte riigi juhtivate tegelaste valimise alal, kuna on olemas rahvakoosolek, demokraatia tegelikult puudub, kuna valimistest ei võta osa kogu vahvas, vaid ainult ühiskonnas eesõigustatud seisuses olev vaimne aristokraatia.

Kuid see vaimne aristokraatia Päikeseriigis ei moodusta suletud õiguslikku kasti, erilise elukorraldusega ja kavatus-

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 87

2) Samas, lk. 86

süsteemiga, kuna kasvatus on Päikeseriigis üldine ja ühetaoline kõigi jaoks ning selleks, et jõuda valitsevasse "tarkade kihti", on vaja ise tõusta sellisele kõrgele vaimse arengu tasemele, mida nõutakse "tarkade kihi" liikmete käest.[1)]

Riigivormi küsimuse on Campanella jätnud lahtiseks. Raske on määrata millisesse riigivormi kuulub Päikeseriik. Rosenberg oma teoses "Poliitilise ökonoomia ajalugu" märkis, et Päikeseriik oma organisatsiooniliselt struktuurilt meenutab teokraatiat, s.o. kiriklik riik paavstiga eesotsas.[2)]

P.Lafargue märgib Päikeseriigi riikliku korralduse kohta, et see ei ole "vabariik" ega „monarhia", kuna võim ei ole päritav, vaid valimiste teel omandatav.[3)] Ühelt poolt võiks järeldada, et on tegemist monarhiaga, kuna riigi eesotsas seisab piiramatu võimuga valitseja - Päike. Teiselt poolt näeme, et ka tema allub omamoodi valimistele nagu kõik teised ametnikud. Kuigi neid ei valita rahva poolt, viitab see siiski demokraatliku põhimõtte olemasolule. Päikeseriigi poliitilist korda võib iseloomustada kui omapärast intelligentsi oligarhiat formaalse demokraatia olemasolu juures, millel ei ole midagi ühist kommunistliku riigi poliitilise korraga, mis tõmbab töörahva massilisi organisatsioone pidevalt ja tingimata osa võtma riigi valitsemisest.

Riigi küsimuses paistab silma Platoni oluline mõju Campanellale. Nii Campanella kui ka Platoni juures valitsemine kuulub vaimsele aristokraatiale - filosoofidele. Nii avaldab Platon oma "Politeias" mõtte, et enne ei saa riigi rajamine olla õige ega elanikud õnnelikud, kui filosoofid hakkavad valitse-

---

1) Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. 10
2) Розенберг, История политической экономии, стр. 66
3) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 57

ma ja valitsejad filosofeerima.[1] Filosoofi - valitseja isikusse peavad olema koondunud Platoni arvates mehisus, suuremeelsus, õppimisvõime ja mälu.[2] Need on samad nõuded, mida esitab Campanella oma "tarkadele". Neid võimeid arendatakse ja sisendatakse püsivalt, nende valitute kiht on pideva kontrolli all, kuni neid tunnistatakse valitsejaiks. Nii märgib Platon, et valitsejaks tunnistatakse see "...kes, olnud alati proovitav - lapsepõlves, nooruses ja meheeas, osutus laitmatuks,...[3]

Tõmmates paralleele kahe autori valitseja isiku kujutuses, ei saa ka mainimata jätta Platoni teravaimat reaktsioonilist joont selle kõrval. Ta alahindab rahvast - "... rahvamass ei või olla filosoofiline..."[4] Rahvas seetõttu tulevat eraldada valitsemisest, sest ta ei tea midagi teadusest ega filosoofiast, ta olevat "võõras teadusele..."[5]

Riigivormides, nagu eelnevalt Campanella juures selgus, ei esinenud kindlapiirilisust, see oli "midagi monarhia ja vabariigi vahelist". Eeskujuks võtta antiikaega selles suhtes Campanellal samuti ei õnnestu ja ta ongi jätnud selle küsimuse poolikult lahendatuks.

Platon aga vastupidi, on samas küsimuses väga kindel ja sirgjooneline, näidates kõrvalekaldumatult oma puht-reaktsioonilist olemust. Parimaks riigivormiks on tema arvates aristokraatlik vabariik. Demokraatia, nii nagu igasugune üleliigne vabaduse andmine viiks nii üksikisiku kui riigi orjusse.[6]

I) Платон, Соч. т. III, стр. 284
2) Samas, lk. 191
3) Samas, lk. 191
4) Samas, lk. 319
5) Samas, lk. 16
6) Samas, lk. 430

Eelpooltoodust selgus, et Päikeseriigis kogu riigi valitsemine on koondunud intelligentsi väikesearvulise grupi kätte, kellel on nii ilmalik kui ka vaimulik võim. Sellesama väikesearvulise "tarkade kihi" kätte on koondunud ka kohus.

Kuna Päikeseriigi kodanike vahel on kõrgelt arenenud vastastikuse sõpruse tunne, mis avaldub neil igapäevases suhtlemises üksteisega ning samuti aususe tunne, siis ühise elu reeglite rikkumisi kodanike poolt esineb väga vähe. Kuid kui neid esineb, siis alluvad nad karmile kohtumõistmisele. Kohtumõistmine toimub vastavalt seadustele, mis Päikeseriigis olid lühidad ja selged, kuid karmid.[1] Nad on välja lõigatud vasktahvlitele ja üles pandud templi sissekäigu juures.

Iga üksikisiku üle mõistetakse kohut selle ametniku poolt, kelle alluvuses on vastav kodanik, kes omab õiguse määrata karistusi vastavalt süüteo suurusele.[2] Väiksema kuriteo korral näiteks, jäetakse süüdiolev isik ilma toidust, keelatakse minna kirikusse jne. Kõige kõrgem karistuse määr on surmanuhtlus. Kui süüalune on tarvitanud vägivalda oma kaaskodaniku suhtes, siis karistatakse teda vastavalt kättemaksuseadusele silm silma vastu, hammas hamba vastu. Siinjuures võetakse arvesse, kas kuritegu on toime pandud teadlikult ja ettekavatsetult või ei. Kui kuritegu on toime pandud teadlikult ja ettekavatsetult, siis karistatakse süüalust vastavalt kättemaksuseadusele, kui see on toimunud tüli ajal ja ettekavatsematult, siis on süüalusel õigus taotleda kohtuotsuse pehmendamist. Seda ei saa enam teostada vastav ametnik, kellele allus süüalune, vaid viimane võib pöörduda armuandmispalvega Võimsuse, Tarkuse või

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 91

2) Samas, lk. 88 - 89

Armastuse poole, vastavalt sellele, kelle võimu alla kuulus see ametnik. Tarkusel, Võimsusel ja Armastusel oli õigus armu anda, kuid kuna nad kõiges allusid Päikese kontrollile, siis ka enne, kui nad langetasid otsuse pidasid nõu Päikesega. Seega ka kohtukorralduse juures kõige kõrgemateks olid Päike ja tema kolm kaasvalitsejat.

Kodanikule, kelle armuandmise palveid ei võetud arvesse, ja kes kõigest hoolimata siiski surma mõisteti, anti õigus rahva ees paluda karistuse kergendamist, selgitades asjaolusid, millede alusel tema karistust võib kergendada.[1] Ta võib tuua ka näiteid, kus isikule, kes saatis korda suurema kuriteo kui tema, anti armu. Kui süüdlase poolt esitatud argumendid on õigustatud, siis kergendatakse tema karistust ning mõistetakse väljasaatmisele. Neid isikuid aga, keda süüalune andis välja enda kaitse eesmärgil, ei karistata tagantjärele, vaid ainult noomitakse. Samuti on karistus kergem, kui süüdiolev isik ise tunnistab enese süüdlaseks, enne kui teda jõutakse süüdistada. Kedagi ei tohi ka põhjusetult süüdistada, kuna laimajad langevad valju karistuse alla.

Juhul kui kuritegu on suunatud riigi, jumala või kõrgemate võimukandjate vastu, siis ei aita mingisugused armuandmise palved, vaid hukkamine teostatakse viivitamatult ja kaastundeta.[2] Kuna elukutselisi timukaid Päikeseriigis ei ole, siis surmaotsus viiakse täide rahva poolt, kes loobivad süüaluse kividega surnuks, seejuures eesõigus esimeste löökide osas on süüdistajal ja tunnistajatel. Mõnikord jäetakse süüdimõistetule õigus ise end surmata. Ta varustab end püssirohukotikestega ning süüdates need põleb ära, seejuures juures-

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 90

2) Samas, lk. 89 - 90

olijad ergutavad teda surema väärikalt.

Kohtupidamine Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis on erilaadne. Siin ei esine kirjalikku kohtupidamist. Süüdistaja esitab oma süüdistuse Kohtuniku ja Võimsuse ees, kes võtab osa igast kohtumõistmisest. Sinna tuuakse ka tunnistajad ning kaebealusele antakse võimalus end kaitsta. Et süüdistada kodanikku mingis süüteos, peab olema 5 tunnistajat.[1] Kui viit tunnistajat ei ole, tehakse süüdlasele ainult noomitus ja hoiatus. Kui kedagi on süüdistatud 2-3 korda ning tunnistajaid on olnud kaks või kolm, siis tuleb süüdlasel karistust kanda. Selline vähemalt viie tunnistaja nõudmine süüdlase süüdimõistmisel oli tingitud sellest, et Päikeseriiklased alati käisid tööl gruppide kaupa, nii et peaaegu alati oli võimalik, et vastava kuriteo kordasaatmise juures oli kindlasti teatud arv inimesi. Kui kaebealune esitas armuandmise palve ühele kolmest Päikese kaasvalitsejast, siis otsust ei tehtud samal päeval, vaid lükati edasi.[2] Kolmandal päeval, kui kaebaluse armuandmise palve jäi tulemusteta, astus kohtuotsus jõusse. Seejuures kohtualune leppis ära oma süüdistaja ja tunnistajatega, tänades neid kui oma "haiguse" ravitsejaid,

Eelnevast selgus, et kohtumõistmine Campanella poolt kirjeldatud Päikeseriigis oli äärmiselt karm, kuid see oli tingimata vajalik, et ära hoida niigi juba vähe esinevaid kuritegusid.

Peale sisemise funktsiooni oli Päikeseriigil, nagu eespool juba mainitud, funktsioon kaitsta sõjaliselt maad välisvaenlaste kallaletungi vastu. See oli tingitud sellest, et

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 91

2) Samas, lk. 89

Päikeseriigi naabruses püsisid ekspluataatorlikud riigid,mistõttu viimaste poolt oli alati karta kallaletungi. Päikeseriik ise püüab kõikide riikidega sõbralikult läbi saada,sõlmib liite naaberriikidega ning kui liitlasriiki ähvardab hädaoht, läheb Päikeseriik viivitamatult appi oma liitlasele. Sõdadest püüab Päikeseriik, kui vähegi võimalik, hoiduda. Ta ei otsi kunagi põhjusi sõjaks ega alusta sõda esimesena teiste riikidega. Sõdima nõustuvad nad vaid äärmisel juhul, kui vaenulikud riigid teostavad kallaletungi Päikeseriigi või mõne tema liitlase vastu. [1] Enne nad püüavad tüliküsimust veel lahendada rahulikul teel, kuid kui see ei anna tulemusi ja riigi julgeolek on hädaohus, alustavad nad sõda kallaletungija vastu.

Sellest nähtub, et Päikeseriik ei ole huvitatud võõraste territooriumide vallutamisest, et laiendada oma riigi piire teiste riikide arvel,vaid sõdu peab Päikeseriik ainult äärmistel juhtudel, kui on hädaohus päikeseriiklaste vabadus ja sõltumatus, või kui on vaja abistada liitlasi.

Seega Campanella on sõdade küsimuse lahendanud õieti ning, kasutades J.V. Stalini formuleeringut sõdade iseloomu kindlaksmääramisel, võib öelda, et päikeseriiklased pidasid ainult õiglasi sõdu. [2]

Selleks, et päikeseriiklased suudaksid kaitsta oma ideaalse ühiskondliku korraga riiki vaenlaste vastu, pidi nad olema sõjaliselt hästi ettevalmistatud. Sellele pööratakse Päikeseriigis väga suurt tähelepanu. Spetsiaalset sõjaväge Päikeseriigis ei ole, vaid kõik kodanikud, nii mehed kui ka naised

---

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 67 - 68

2) J,Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, lk.37

on samaaegselt ka sõdurid. See on saavutatud Päikeseriigis teostatud kasvatuse tulemusena, kuna lapsi juba õige varakult tutvustatakse sõjandusega. Sõjaline õppus toimub iga päev.[1] Iga kahe aasta tagant toimub üldine vägede ülevaatus, kus päikeseriiklased demonstreerivad valmisolekut riigi kaitsmiseks. Hea sõjaline ettevalmistus ja ka hea relvastus tagab päikeseriiklastele, et nad sõja korral alati jäävad võitjateks.

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. 66

IV

Kultuuri- ja ideoloogiaküsimused Campanella "Päikeseriigis".

Nagu juba eespool rõhutatud, Campanella väljendas seisukohta, et loodust tuleb seletada antud aistingute põhjal, et primaarseks tunnetuse allikaks on kogemus. Teises seoses on juba ka märgitud, et seega Campanella tunnetusteoreetiline põhialus oli materialistlik sensualism, mis ei ole muidugi veel materialistliku liini väljendajaks filosoofias, kuid etendas suurt osa materialismi ettevalmistamises.

Sama seisukohta kaitseb Campanella ka oma "Päikeseriigis", nõudes loodusevaatlusest lähtumist vastandina skolatsilisele raamatutarkusele. Põhjalikumalt Campanella oma tunnetusteoreetilisi põhimõtteid "Päikeseriigis" ei selgita.

Suurt tähelepanu pöörab Campanella "Päikeseriigis" metafüüsika küsimustele, milles ainukesena tema looduse jumalikustamise moment oli progressiivne. Nagu teises teoses juba märgitud Campanella ei käsitlenud loodust jumala loominguna, vaid jumala endana.[1] Temale kuulub põhimõte , et loodus on jumala skulptuurne kuju. See seisukoht, olles küll täiesti religioosne, on ometi sügavas vastuolus keskaegse maailmakäsitusega,mille kohaselt jumal asub väljaspool loodust ning maailm on põlastusväärne hädaorg, mis ei vääri mingisugust vaatlust ega uurimist.

Paul Lafargue ütles Campanella kohta, et "Campanella ei suutnud kirjutada midagi, mis ei kandnuks ta astroloogiliste harrastuste idealistliku ja müstilise filosoofia pitserit.[2]

---

1) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 37

2) Samas, lk. 55

Kuid neid müstilisi ideid jagasid paljud selle perioodi väljapaistvad inimesed. Keskaegsed mõtlejad võisid oma vaimse loomingu saavutusi põhjendada vaid teaduse algidudel, sellest tingituna ka Campanella juures avaldub tema seisukohtade ja arusaamade üldine primitiivsus.

Päikeseriigi elanike metafüüsika põhialuseks on olev ja mitteolev, mis tähendab olemise puudust. Mitteolemine on vältimatuks eeltingimuseks kõigele füüsilisele, sest see, mis on, ei muutu ja seda, mis muutub, järelikult varem ei olnud. Olev on ka jumal.[1] Lafargue seostab Campanella metafüüsika kabalistikaga, millega ta oli, nagu juba varem märgitud, tutvunud juba kloostris. Analüüsides Campanella metafüüsikat "Päikeseriigis", võib märkida siin Kabbala õpetuse mõju. Näiteks väites, et olev on ka jumal avaldub üsna ilmselt kabalistlik panteism, kuna Kabbala põhiprintsiibiks on lõpmatu, määramatu olemine, jumal, mis seni on mitteolev, kuni ta on infiniitne ja muutub olevaks end piirates.[2]

Edasi Päikeseriigi elanikud usuvad, et oleva põhiomadusiks on võim, tarkus ja armastus, kuna mitteolevale kuuluvad vastupidised omadused: võimetus, teadmatus ja vihkamine.[3] Neist omadusist järeldub ka Campanella metafüüsiline patukäsitus - patu olemus seisneb võimu, tarkuse ja armastuse puudumises, nende mitteolemises. Võib patustada võimetusest, teadmatusest, vihkamisest - kas igaühe tõttu üksikult või mingis omavahelises kombinatsioonis. Sellele järgneb veel Campanellal pikk arutelu, kuidas me ei saa patustada jumalas, vaid väljaspool seda. Campanella väites, et kogu olev on jumal ja jumal

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 104
2) Лафарг, Томас Кампанелла, стр. 39
3) Кампанелла, Город Солнца, стр. 105

kogu olev, hingestab kogu looduse, vaatleb loodust kui elavat organismi. Nii Päikeseriigi elanikud usuvad, et maailn on määratu elusolend, mille kõhus inimesed elavad. [1] Teises seoses on juba märgitud, et järeldus, mille Campanella looduse hingestamisest tegi, kannab progressiivset iseloomu.

Lähtudes müstilisest metafüüsikast, annab Campanella ka oma algelise füüsika kirjelduse "Päikeseriigis". Päikeseriiklased tunnistavad kõigi maailma nähtuste füüsilisteks algusteks päikese kui isa ja maa - ema.[2] Kogu tuli lähtub nende arvates päikesest, õhku aga peavad nad "taeva ebapuhtaks osaks". Meri olevat maa higi või ta kuumendatud ja sulatatud sisemine voolus,"mis on samasuguseks sidelüliks õhu ja maa vahel nagu veri elusolendite keha ja hinge vahel"[3]

Kuna Campanella oli väga vastuolulise maailmavaatega inimene, siis tema Päikeseriigis esineb omapärane filosoofiline religioon, mis vastab eelpoolkirjeldatud metafüüsikale. Campanella jäi teoloogiks, kuigi ta oma "Päikeseriigis" püüdis anda progressiivsemat, tema kirjeldatud ühiskonnale sobivamat religioosset süsteemi.

Kuna päikeseriiklased peavad, nagu eespool mainitud,päikest kõigi maapealsete nähtuste füüsiliseks alguseks, siis austavad nad teda oma panteistliku jumala, võimsuse, kogu oleva sümbolina. Nad "...nimetavad päikest jumala näoks, elavaks raidkujuks, kellelt kõik tema all asetsev saab valgust, soojust,elu, elustavat jõudu; igasugust õnnistust".[4]

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 103
2) Samas, lk. 102 - 103
3) Samas, lk. 103
4) Samas, lk. 100

Üks Belgia sotsioloog oletas, et päikesekultus Päikeseriigis lähtub inkadest, kes olid päikese austajad.[1] Selleks arvamuseks ei ole aga põhjusi, kuna isegi siis, kui ei oleks kindel, et Campanellal puudusid igasugused etnograafilised huvid, mis annab põhjust oletada, et Campanella ei olnud teadlik inkade päikesekultuse olemasolust, nähtub eelpooltoodust küllalt ilmselt, missugused metafüüsilised motiivid olid Campanellal oma austusobjekti valikul.

Kuna Campanella kirjeldatud Päikeseriik oli nii majanduslikus kui ka poliitilises mõttes ühtne tervik, siis valitseb siin ka üksainus usk. Sellest tuleneb ka, et usk ja kirik on vahetult seotud riigiga. Päikeseriigi kõrgemad võimukandjad on samaaegselt ka kõrgemad vaimulikud, kusjuures Päike on ülempreester.[2] Siinjuures peab märkima, et Päikeseriigi templi elab veel kakskümmend neli eripreestrit, kes ei ole seotud ilmalike valitsejate kohustustega.[3] Magistraatide - preestrite peamiseks funktsiooniks on, nagu Campanella ise väljendab, "puhastada kodanike südametunnistust", milleks Päikeseriigis on sisse seatud eriline hierarhiline pihtimissüsteem. Kogu linna elanikud pihivad oma patud alamaile preestritele.[4] Need omakorda pihivad edasi nii oma kui võõrad patud kolmele kõrgemale võimukandjale, Võimsusele, Tarkusele ja Armastusele, kusjuures nad üldistavad võõraid patte, nimesid nimetamata. Võimsus, Tarkus ja Armastus omakorda pihivad Päikesele, kes nii saab teada, missugused pahed on riigis levinenud ning võib taotleda nende väljajuurimist. Päike, lõpuks, esitab jumalale üldrahva-

---

1) Ковалевский, Вопросы философии и психологии, январь, 1896, стр. 145 - 146

2) Кампанелла, Город Солнца, стр. 92

3) Samas, lk. 94

4) Samas, lk. 92 - 93

liku pihtimuse ja andestab kõigile nende patud. On ilmne, et Campanella oma pihtimissüsteemiga lähtub riigi huvidest.

Nagu juba öeldud elab Päikeseriigi templis veel 24 eri-preestrit. Need laulavad keskpäeval, kesköö1, hommikul ja õhtul jumalale psalme.[1] Kuna need on üldse sidepidajad jumala ja inimeste vahel, on nende peamiseks funktsiooniks astroloogilised vaatlused - vastavalt Campanella sellesuunalisele nõrkusele - mis juhivad Päikeseriigi kogu majanduslikku ja ühiskondlikku elu. Nad määravad parima aja viinamarjade korjamiseks ja külviks ning lõikuseks. Need 24 preestrit on peale selle veel kroonikud, tegelevad teadusliku uurimistööga. Nende ridadest pärineb enamasti Metafüüsik.

Päikeseriigis ainukeseks pühakojaks on ta tipus asetsev tempel, mille kirjeldus on antud juba teises seoses.

Päikeseriigi elanikud palvetavad hommikul ja õhtul iga ilmakaare poole: nad kasutavad kindla tekstiga palvet, milles palutakse endale ja kõigile rahvastele tervet keha, tervet hinge ja üldse õnnistust.[2]

Päikeseriigis on levinud ka jumalale ohverdamine: nimelt ohverdatakse inimohvreid vabatahtlikkuse alusel.[3] Seejuures ohvrit ei surmata, vaid ta tõmmatakse mingil platvormil köite abil üles templi väikese kupli alla. Sinna jääb ta kahekümneks kuni kolmekümneks päevaks, saades toitu preestreilt. Lõpuks ta kas tuleb tagasi alla või saab preestriks. Peale selle nimetatakse veel "vahetpidamatuks ohverdamiseks" seda, et tunnilise vahetusega alati keegi rahva hulgast palvetab altari ees.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 94 - 95

2) Samas, lk. 97

3) Samas, lk. 94 - 95

Surnud Päikeseriigis põletatakse, mis tähistab nende tagasipöördumist päikesesse.[1] Siin esineb jälle kabala mõju - looduse jumalasse tagasipöördumise motiiv.

Päikeseriiklased usuvad ka hingede surematusse, mis peale surma muutuvad headeks või kurjadeks ingliteks.[2]

Eelpooltoodust võib järeldada, et Campanella poolt antud religioonil ei ole midagi ühist kristlusega, vaid oma religioosetes vaadetes Campanella avaldub puhtakujulise panteistina, mis oli oma aja kohta progressiivne, kuna ta oli sammuks edasi kristlusest materialismile.

Missuguseid teadusealasid harrastatakse Päikeseriigis võib järeldada Tarkusele alluvaist vastavate alade ametnikest. Nimelt alluvad tarkusele Astronoom, Kosmograaf, Geomeetrik, Historiograaf, Poeet, Loogik, Reetor, Grammatik, Meedik, Füüsik, Poliitik ja Moralist.[3]

Veidi erineva pildi Päikeseriigi teadusaladest annavad ühes varasemas seoses märgitud müürijoonistused. Siin on,nagu Päikeseriigi kirjelduse juures juba märgitud, kõigepealt esindatud matemaatika. Müürijoonistel leiame geograafilisi andmeid maakaartidena, jõgede, järvede, allikate piltidena. On esindatud ka meditsiin: müüri astmetel on astjad, täidetud sada kuni kolmsada aastat säilitatud vedelikuga, mida kasutatakse mitmesuguste haiguste ravimiseks. Edasi müüridel esineb botaanika ja zooloogiaalast ainestikku ning ka etnograafilist materjali - on kujutatud kõiki käsitöid ja vastavaid tööriistu.

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 97

2) Samas, lk. 103

3) Samas, lk. 31

Primaarse tähtsusega teaduseks loeb Campanella aga astroloogiat, seda oma aja levinenumat ebateadust. Campanella oma reputatsiooni tõttu astroloogina, nagu elulooliste andmete esitamisel märgitud, oli populaarne isegi paavstide hulgas, ning tänu millele ta pääses surmanuhtlusest ning lõpuks vabastati vanglast paavst Urbanus VIII poolt.

Oma "Päikeseriigis" on Campanella võimetu käsitlema astronoomiat, sattumata otsekohe astroloogiasse. Campanella, kaitstes küll Galilei ja Kopernikuse õpetust, ei asu "Päikeseriigis" otseselt nende poole. Campanella ei suutnud lahendada oma "Päikeseriigis" küsimust kas on õige Ptolemaiose geotsentriline või Kopernikuse heliotsentriline süsteem. Nii ta Päikeseriigi kodanikud kiidavad Kopernikust ja ülistavad Ptolemaiost, kuid väidavad, et mõlemad "maksavad kivikeste ja ubadega, aga mitte kaasaegse rahaga".[1] Tunnistuse selle kohta, et Campanella ei suutnud lahendada küsimust, kas on õige Ptolemaiose geotsentriline või Kopernikuse heliotsentriline süsteem, annab tema astronoomilise arutluse lõpus esitatud mõte: " Seejuures nad, siiski, ei ole veendunud... kas päike on tsentrumiks...."[2] "Päikeseriigis" Campanella koguni loobub Ptolemaiose ja Kopernikuse õpetusest planeetide liikumise suhtes. Campanella esitab oma teooria, mis on pigem astroloogilis-füüsiline kui astronoomiline.[3]

Tekib probleem, kuidas Campanella seostab oma astroloogia jumalaga. Campanella sellele õiget seletust ei anna, ta vaid väidab, et jumal on küll kõigi asjade üldiseks ja vahetuks

---

1) Кампанелла, Город Солнца, стр. 98 - 99

2) Samas, lk. 102

3) Samas, lk. 100

põhjuseks, kuid on veel teised, osalised põhjused, mis modifitseerivad jumalikku tahet .[1]

Vastuoludesse satub Campanella ka astroloogia seostamisel inimese vaba tahtega. Isiklike kogemuste põhjal Campanella pooldab vaba tahet. Nii ütlevad Päikeseriigi elanikud, et tahe on vaba, sest näiteks üht nendele tuntud filosoofi (Campanella arvatavasti mõtleb siin ennast) ei sundinud ka julmimad piinad rääkima, kui ta oma mõtteis oli otsustanud vaikida. Ja "nii ka tähed, mis teotsevad kaugelt ja pehmelt, ei suuda meid sundida välja astuma me otsuse vastu..."[2] See on ilmselt abitu ja pealiskaudne seletus.

Kunstiküsimusi on Campanella "Päikeseriigis" käsitlenud äärmiselt vähe. Campanella kirjeldab mõnevõrra, kuigi pealiskaudselt Päikeseriigi arhitektuuri, eriti templit, millele on tähelepanu pööratud juba seoses Päikeseriigi kirjeldusega.

Päikeseriigis etendatakse ka komöödiaid, nende poeedid ülistavad kuulsaid väepäälikuid ja nende võite ning kangelastegusid,[3]

Poeetide looming peab vastama tõsioludele, kes poeetidest midagi ise juurde lisab, mis ei vasta tõele, seda karistatakse. Nende arvates pole see poeedi nime vääriline, kes harrastab valelikke väljamõeldisi.

Ka muusikat harrastatakse Päikeseriigis, kusjuures muusikaga tegelevad peamiselt naised, kes iga päev peale sööki jumalale meeleheaks esinevad muusikaliste paladega.

Tommaso Campanella kuulus oma aja progressiivselt mõtleva-

I) Кампанелла, Город Солнца, стр. II6

2) Samas, lk. 114

3) Samas, lk. 96 - 97

te inimeste hulka. Tema isikus olid ühendatud kõige erinevamad omadused: ebateaduse harrastamine oli seotud revolutsioonilise tegevusega ja Telesio eesrindliku filosoofia austamisega. Kuid kõik need omadused Campanelle juures olid allutatud tema tegevusele kommunist-utopistina.

Kokkuvõte - Tommaso Campanella kommunist-utopistina.

Tommaso Campanella jättis järeltulevatele põlvedele väärtusliku pärandi oma kommunistlik-utopistliku teose "Päikeseriik" näol. Nimetatud teoses esmakordselt sotsialismi arengu ajaloos on formuleeritud suure selguse ja üksikasjalikkusega kommunistlikke ideid. Tommaso Campanella sotsiaal-poliitiline programm "Päikeseriik" oli projektiks tuleviku ideaalse ühiskonna kujundamisele. Kuigi see oli utoopiline kujutlus, oli ta, kahtlemata, progressiivne oma ajastu mõttes, progressiivne oma uue ja õiglase ühiskonna ideede avaldamise mõttes, progressiivne selles mõttes, kuivõrd utoopia üldse saab olla progressiivne, sest põhiliselt "....utoopia on kahjulik mitte ainult sellepärast, et ta on utoopia, vaid ka seepärast, et ta demoraliseerib masside demokraatlikku teadvust. Massid, kes usuvad sellesse utoopiasse, ei saavuta iialgi vabadust;....."[1] Oma teosega "Päikeseriik" Campanella püstitas idee inimeste majanduslikust ja poliitilisest võrdsusest. Selles annab ta ekspluataatorliku korra kriitika ning esitab mõtte, et ühiskonnas, kus ei ole eraomandit, sotsiaalset ebavõrdsust ega ühe inimese ekspluateerimist teise poolt, kus on loodud kõik eeldused ennenägematuks teaduse, tehnika ja kunsti õitsenguks, muutub ka töö inimese esimeseks, eluliseks vajaduseks..

"Päikeseriik" valmis teosena Campanellal küll alles 1602. aastal, kuid temas avaldatud ideede kujunemine oli toimunud

---

1) V.I.Lenin, Valitud teosed,I k., lk. 545

juba varem. "Päikeseriigis" esiletoodud põhimõtteid võib leida juba Campanella varasemates töödes, kuigi varjatud kujul. "Päikeseriik" kui kavand ideaalse ühiskondliku korra kehtestamiseks oli Campanellal valminud juba ülestõusu organiseerimise perioodil ja see oli tema poolt ettevalmistatud ülestõusu programmiks. Viimatiöeldut kinnitavad ka Campanelle kaasvandeseltslaste kohtulikud ülestunnistused. Nii üks Campanella lähemaid kaaslasi ülestõusu organiseerimisel on tunnistanud ülekuulamisel, et vandeseltslased organiseerisid ülestõusu, eesmärgil, kehtestada selline riik, kus ei ole eraomandit, vaid kõik on ühine ja kus on hoolitsetud selle eest, et sünniks ainult häid inimesi.

See kõik näitab, et Campanella ei kahelnud hetkegi oma ideaalse ühiskonna teostatavuses ja ei piirdunud ainult propagandistlike vahenditega oma ühiskonna ümberkujundamise plaanide elluviimise katsetel, vaid püüdis selleks ära kasutada isegi relvastatud ülestõusu vormi. Campanella väärib sotsialistide-utopistide hulgast esiletõstmist just selle poolest, et "Päikeseriigis" kujutatud ideaalne ühiskond ei olnud temale mitte ainult unistuseks, vaid ta tegi ka katset seda reaalsuseks muuta. Campanella organiseeritud ülestõusu baas oli aga kitsas: ta toetus vandenõule, kuigi sellega olid kaasa tõmmatud ka talupojad, preestrid ja mungad. Lenin oma artiklis " "Marksism ja ülestõus" näitas, et vandenõule toetuv ülestõus ei saa edukalt lõppeda. "Ülestõus, et olla edukas", ütles Lenin, "peab toetuma mitte vandenõule, mitte parteile, vaid eesrindlikule klassile.... Ülestõus peab toetuma rahva revolutsioonilisele tõusule ..... Ülestõus peab toetuma murrangumo-

---

mendile kasvava revolutsiooni ajaloos, mil rahva eesrindlike ridade aktiivsus on kõige suurem, mil on kõige tugevam kõikumine vaenlaste ridades..."[1] Neid tingimusi ei olnud Campanella kaasaegses Itaalias, seepärast oli ka Campanella poolt organiseeritud ülestõus juba ette määratud nurjumisele.

Kuid selles relvastatud ülestõusu vormi kasutamises, oma ühiskonna ümberkujundamise plaanide elluviimise katsetel seisabki Campanella põhiline erinevus neist "klassikalistest" Lääne-Euroopa sotsialistidest-utopistidest - Saint Simon'ist, Fourrier'st ja Owen'ist - nagu neid käsitleb ja iseloomustab Engels oma teoses "Sotsialismi arenemine utoopiast teaduseni". Kui viimased nägid ainult rahulikke, reformistlikke vahendeid oma plaanide elluviimiseks, siis Campanella on selle sotsialistide-utopistide põlvkonna (Müntzer, Babeuf jt.) varaseim esindaja, kelle tegevus on tegelikult ainult üheks osaks ja kajastuseks masside revolutsioonilistele väljaastumistele. Geniaalse iseloomustuse annab neile Engels oma teose "Anti-Dühring" sissejuhatavas osas: "...kerkisid iga suurema kodanliku liikumise puhul siiski esile selle klassi iseseisvad endaavaldused, kes oli kaasaegse proletariaadi enam-vähem väljakujunenud eelkäijaks. Säärane oli Saksa reformatsiooni ja talupoegade sõja ajal (anabaptistide) ja Thomas Müntzeri, Suure Inglise Revolutsiooni ajal levellerite ja Suure Prantsuse Revolutsiooni päevil Babeufi liikumine. Selliste veel väljakujunemata klassi revolutsiooniliste relvastatud väljaastumistega kaasnesid vastavad teoreetilised manifestatsioonid: XVI ja XVII sajandil ideaalse ühiskondliku korra utopistlikud kujutu-

---

1) V.I.Lenin, Valitud teosed, II k. lk. 92

sed*), XVIII sajandil aga juba otse kommunistlikud teooriad (Morelly ja Mably)" [1]

Campanella erineb teatud määral teistest sotsialistidest-utopistidest ka oma vaatekohas sellele, kuidas kujunevad vahekorrad juba ideaalselt ümberkorraldatud ühiskonna ja muu, veel vana viisi elama jääva ühiskonna vahel. Ka selles küsimuses õhkub Campanella teosest rohkem ürgset, võitlevat revolutsioonilisust kui hilisemate sotsialistide-utopistide töödest. Pannes kõik oma lootused rahulikule eeskujule, ei näe Fourier ja Owen üldse ette mingeid konflikte falansteri või töökollektiivi (koloonia) ja muu ühiskonna vahel. Campanella "Päikeseriik" on aga nagu eelnevast käsitlusest selgus, ümbritsetud tugevate müüridega, et vastu panna rünnakutele, mida teostavad Päikeseriigiga samal saarel asuvad neli riiki, ning päikeseriiklased on alati valmis võitlema oma õiglase ühiskondliku korraga riiki ähvardava hädaohu korral.

"Päikeseriigis" suure selgusega formuleeritud kommunistlikud põhimõtted äratasid huvi ja kutsusid välja teose laialdase leviku kõigis Lääne-Euroopa maades. "Päikeseriik" ilmus mitte ainult ladina keeles, vaid ka tõlgituna teistesse keeltesse. Eriti laialt levis "Päikeseriik" Saksamaal, tõlgituna saksa keelde. Teoses antud ideaalse riigi üksikasjaline kirjeldus sai suure populaarsuse osaliseks ja kutsus välja katseid rakendada Campanella ideid tegelikkuses.[2] Sellel eesmärgil oli organiseeritud Württembergis ühe luterlaste kogu-

---

* Engels mõtleb siin utopistliku kommunismi esindajate Thomas Moruse (XVI saj.) ja Campanella (XVII saj.) teoseid.

1) Fr. Engels, Anti-Dühring, lk. 16 - 17

2) Журналь Министерства Народного Просвещения, декабрь, 1907, стр. 259

duse poolt ühing, mis võttis endale nimeks "Päikeseriik" ja seadis eesmärgiks võitluse Campanella ideaalse riigi teostamise eest. Need katsed aga nurjusid.

Campanella kommunistlik-utopistlik õpetus on avaldanud mõju ka hilisemate utoopiliste sotsialistide vaadete kujunemisele. Ka teadusliku sotsialismi rajajad ja I Internatsionaali juhtivad tegelased on kõrgelt hinnanud varasemate sotsialistide.utopistide pärandit, kuigi suhtusid sellesse karmi kriitikaga. Nii on I Internatsionaali sektsiooni juhtiv tegelane Prantsusmaal Paul Lafargue kirjutanud Campanellast kui väljapaistvast kommunist-utopistist raamatu, mida on kasutatud ka käesoleva töö kirjutamisel.

Tommaso Campanella annab oma teoses "Päikeseriik" utopistlik-kommunistliku ühiskonna kirjelduse. Tema sotsiaalsetes vaadetes on palju ebaõiget, naiivset, tema kommunism on sügavalt erinev tänapäeval teostatava kommunistliku korra põhiprintsiipidest. Põhiline, milles seisneb erinevus, on see, et Campanella nagu kõik utopistid "...propageerib üldist asketismi ja toorest võrdsustamist."[1] Campanella näeb ette oma "Päikeseriigis" kõigi kodanike vajaduste võrdsustamist, ühtlustamist, nende maitse ja isikliku eluviisi nivelleerimist, hävitab perekonna, kõik peavad käima ühesuguses riietuses ja sööma ühtesid ning neidsamu roogi ühel ja selsamal hulgal.

Marksism on sellise võrdsustamise vaenlane.JV.Stalin oma aruandekõnes partei XVII kongressile andis marksistliku võrdsuse mõiste. "Võrdsuse all ei mõista marksism", ütles J.V. Stalin, "võrdsustamist isiklike vajaduste ja eluolu alal,vaid

---

1) K.Marx, Fr.Engels, Kommunistliku partei manifest, lk.60

klasside kaotamist, s.o. a) kõigi töötajate võrdset vabastamist ekspluateerimisest..., b) tootmisvahendite eraomanduse kaotamist kõigi suhtes võrdselt..., c) kõigi võrdset kohustust töötada oma võimete kohaselt ja kõigi töötajate võrdset õigust saada selle eest oma töö järgi (sotsialistlik ühiskond), d) kõigi võrdset kohustust töötada oma võimete kohaselt ja kõigi töötajate võrdset õigust saada selle eest oma vajaduste järgi (kommunistlik ühiskond)."[1)]

Kuid ka kommunismi juures ei ole inimeste vajadused ühesugused. "...marksism lähtub sellest, et inimeste maitse ja vajadused ei ole ega saa olla ühesugused ning võrdsed kvaliteedilt või kvantiteedilt ei sotsialismi ajajärgul ega kommunismi ajajärgul."[2)]

Campanella idee tuleviku õiglasest ühiskondlikust korrast oli ainult unistuseks, kaugeks aimuseks, mis ei olnud rajatud tõelistele ühiskonna arenguseaduste tunnetamisele. Campanella kommunismil ei olnud alust XVI sajandi Itaalia tingimustes. Campanella, nagu teistegi utopistide puuduseks oli see, et ta kavatses rajada uut ühiskondlikku korda arvestamata tingimusi, mis olid tema kaasajal, arvestamata seda, kas nende tingimuste juures on võimalik üle minna uuele ühiskondlikule formatsioonile.

Utopistid, nende hulgas ka Campanella, "...ei tunnistanud ühiskonna materiaalse elu tingimuste primaarset osa ühiskonna arenemises ja langedes idealismi ei rajanud oma praktilist tegevust ühiskonna materiaalse elu arenemise vajaduste alusele, vaid rajasid selle - nendest sõltumata ja nendest

---

1) J.Stalin, Leninismi küsimusi, lk.445

2) Samas, lk. 445

hoolimata - "ideaalsete plaanide" ja "universaalsete projektide" alusele, mis oli irdunud ühiskonna reaalsest elust."[1)]

Marksism lähtub sellest, et "ükski ühiskondlik formatsioon ei hukku enne, kui on välja arenenud kõik tootlikud jõud, mille jaoks ta on küllalt avar; ja uued, kõrgemad tootmissuhted ei ilmu kunagi enne, kui nende materiaalsed olemasolutingimused on valminud vana ühiskonna enda rüpes."[2)]

Itaalias XVI sajandil, kus kapitalism alles hakkas arenema, katlemata, ei olnud olemas neid tingimusi, mis oleksid võimaldanud üleminekut kommunismile.

XVI sajandi Itaalias ei olnud veel välja kujunenud proletariaadi näol seda ühiskondlikku jõudu, kes oleks suuteline olnud hävitama inimese ekspluateerimise inimese poolt ja looma uue ekspluateerimisvaba ühiskonna.

Kuid Campanella ideed, utoopilised tema kaasajal, olid õiged tuleviku suhtes. "...Utoopilisel sotsialismil", kirjutas V.I.Lenin, "oli õigus maailmaajaloolises mõttes,sest ta oli selle klassi sümptoomiks, väljendajaks ja ettekuulutajaks, kes kapitalismi poolt sünnitatuna on kasvanud nüüd,XX sajandi alguseks, massiliseks jõuks, kes on võimeline tegema lõpu kapitalismile ja sammub vääramatult selle poole."[3)]

Seda, mida ei suutnud mõista Campanella ja teised utopistliku sotsialismi esindajad, käsitles õiges valguses alles Marxi ja Engelsi poolt loodud teaduslik sotsialism. "Sotsialistlikud unistused", kirjutas Lenin, " muutusid miljonite inimeste

---

1) J.Stalin, Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist, lk.35

2) К. Маркс и Ф.Энгельс, Избранные произведения т. I,стр.270

3) V.I.Lenin, Valitud teosed, I k. lk. 546

sotsialistlikuks võitluseks alles siis, kui Marxi teaduslik sotsialism sidus ümberkujundavad püüded kindla klaasi võitlusega." [1] Marxi teooria "...muutis esmakordselt sotsialismi utoopiast teaduseks, rajas sellele teadusele tugevad alused ja näitas kätte tee, mida mööda tuleb minna..."[2]

---

1) V.I.Lenin, Teosed 9 k. lk. 102

2) V.I.Lenin, Teosed 4 k. lk. 180

Kasutatud kirjandus.

I Marksismi-leninismi klassikud.

1. K. M a r x, Kapital. Poliitilise ökonoomia kriitika, I köide, Tallinn, 1953
= K. Marx, Kapital, I köide

2. K. M a r x, Louis Bonaparte'i kaheksateistkümnes brümäär, Tallinn, 1952
= K. Marx, Louis Bonaparte'i kaheksateiskümnes brümäär.

3. К. М а р к с, Передовица в № I79 "Кельнской газеты", К. Маркс и Ф. Энгельс, Сочинения том I, Москва, I938, стр. I75-I94
= К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч. т. I

4. К. М а р к с, Предисловие к " К критике политической экономии", К. Маркс и Ф. Энгельс, Избранные произведения, том I, Москва, I948, стр. 320-324
= К. Маркс и Ф. Энгельс, Избранные произведения, т.I

5. Fr. E n g e l s, Anti-Dühring, Tallinn, 1951
= Fr. Engels, Anti-Dühring

6. Ф. Э н г е л ь с, Диалектика природы, К. Маркс и Ф. Энгельс, Сочинения, том XIУ, Москва, I93I
= К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч. т. XIУ

7. Fr. E n g e l s, Perekonna eraomandi ja riigi tekkimine, Tallinn, 1946
= Fr.Engels, Perekonna eraomandi ja riigi tekkimine

8. Ф. Энгельс, Юридический социализм, К. Маркс и Ф. Энгельс, Сочинения, том XУI, часть I, Москва, 1937, стр. 295-298
= К. Маркс и Ф. Энгельс, Соч. т. XУI, часть I

9. Архив Маркса и Энгельса, том X, Москва, 1948
= Архив Маркса и Энгельса, т. X

10. K. M a r x, Fr. E n g e l s, Kommunistliku partei manifest, Tallinn, 1951
= K.Marx, Fr. Engels, Kommunistliku partei manifest

11. V.I. L e n i n, Kaks utoopiat, V.I. Lenin, Valitud teosed I köide, Tallinn, 1945, lk. 544 - 547
= V.I.Lenin, Valitud teosed I k.

12. V.I. L e n i n, Marksismi kolm allikat ja kolm komponenti, V.I. Lenin, Valitud teosed I köide, Tallinn, 1945, lk. 37 - 40
= V.I. Lenin, Valitud teosed I k.

13. V.I. L e n i n, Marksism ja ülestõus, V.I. Lenin, Valitud teosed II köide, Tallinn, 1946, lk. 92 - 95
= V.I. Lenin, Valitud teosed II k.

14. V.I. L e n i n, Mis on "rahvasõbrad" ja kuidas nad võitlevad sotsiaal-demokraatide vastu?, V.I. Lenin, Teosed 1. köide, Tallinn, 1948, lk. 133 - 299
= V.I. Lenin, Teosed 1. k.

15. V.I. L e n i n, Väikekodanlik ja proletaarne sotsialism, V.I. Lenin, Teosed 9. köide, Tallinn, 1952, lk. 400-407
= V.I. Lenin, Teosed 9. köide

I6. В.И. Л е н и н, Философские тетради, Москва, I934
= В.И.Ленин, Философские тетради

17. J. S t a l i n, Aruanne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVII kongressile, J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 4o2 - 46o
= J.Stalin, Leninismi küsimusi

18. J. S t a l i n, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressil, J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 527 - 568
= J.Stalin, Leninismi küsimusi

19. J. S t a l i n, Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist, Tallinn, 1952
= J. Stalin, Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist

2o. J. S t a l i n, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn,
= J. Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast

21. J. S t a l i n, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1952
= J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus

II Algallikad ja muu kirjandus

1. Г. Ф. Александров, История западноевропейской философии, Москва-Ленинград, 1946
   = Александров, История западноевропейской философии
2. И.А. Гуковский, Механика Леонардо да Винчи , Москва, 1947
   = Гуковский, Механика Леонардо да Винчи
3. Кампанелла, Город Солнца, Москва-Ленинград, 1947
   = Кампанелла, Город Солнца
4. М. Ковалевский, От прямого народоправства к представительному и от патриархальной монархии к парламентаризму, том I, Москва, 1906
   = Ковалевский, От прямого народоправства к представительному
5. М. Ковалевский , Развитие идей государственной необходимости и общественной правы в Италии. Ботеро и Кампанелла, Вопросы философии и психологии, январь, 1896
   = Вопросы философии и психологии, январь, 1896
6. И.И. Квачала, Кампанелла, Журнал Министерства Народного Просвещения,
   1906 - октябрь,
   1907 - январь, декабрь
   = Журнал Министерства Народного Просвещения
7. П. Лафарг, Томас Кампанелла, Москва-Ленинград, 1926
   = Лафарг, Томас Кампанелла
8. Ф.А. Петровский, Кампанелла, Кампанелла , Город Солнца, Москва-Ленинград, 1947, стр. 119-131
   = Петровский, Кампанелла

9. П л а т о н, Политика или Государство, Сочинения Платона III, С.Петербург, 1863
= Платон, Сочинения т.III

10. Дж. О. Т о м с о н, История древней географии, Москва, 1953
= Томсон, История древней географии

11. Д.И. Р о з е н б е р г, История политической экономии, том I, Москва, 1940
= Розенберг, История политической экономии, т.I

12. Е. В. Т а р л е, История Италии в новое время, С.-Петербург, 1901
= Тарле, История Италии

13. П. В о л г и н, История социалистических идей, Москва-Ленинград, 1928
= Волгин, История социалистических идей

14. В.П. В о л г и н, Коммунистическая утопия Кампанеллы, Кампанелла, Город Солнца, Москва-Ленинград, 1947, стр.7-20
= Волгин, Коммунистическая утопия Кампанеллы

15. В.П. В о л г и н, Предшественники современного социализма, I.

---oOo---

Sisukord

		lk.
	Sissejuhatus	5
I	Tommaso Campanella elu ja tegevus ning tema "Päikeseriigi" saamislugu	41
II	Päikeseriigi kirjeldus ja majanduselu	54
III	Ühiskondlik-poliitiline kord Päikeseriigis	86
IV	Kultuuri- ja ideoloogiaküsimused Campanella "Päikeseriigis"	95
	Kokkuvõte - Tommaso Campanella kommunist-utopistina	1o3
	Kasutatud kirjandus	1o8